

Kehotunnekasvatus – opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

Syksy 2022

Liisa Jokikuona

Tiia Leponiemi

Toiminnallisen oppinäytetyön tarkoituksena oli luoda kehotunnekasvatusopas varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogisen toiminnan tueksi ja pyrkiä normalisoimaan aiheen käsittelyä. Tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön tarpeet sekä huoltajien toiveet kehotunnekasvatuksen käsittelyyn, joiden pohjalta muodostettiin opas. Oppaalla pyrittiin tarjoamaan välineitä laadukkaan kehotunnekasvatuksen toteuttamisen tueksi varhaiskasvatuksessa. Toimeksiantajana oli kunnallinen varhaiskasvatus, joka koki aiheen erittäin tärkeäksi ja ajankohtaiseksi sekä löysi sopivan viisivuotiaiden varhaiskasvatusryhmän, johon kehotunnekasvatusopas saatiin tuottaa.

Oppinäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisillä kyselyillä työelämäyhteistyön viisivuotiaiden ryhmän varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ja huoltajilta. Kyselyistä saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tietoperustassa käsitellään keskeisinä käsitteinä varhaiskasvatusta, kehotunnekasvatusta ja viisivuotiaan seksuaalikehitystä sekä nostetaan esille kehotunnekasvatuksen tarve varhaiskasvatuksessa.

Sähköisistä kyselyistä saadun aineiston pohjalta nousi esiin kehotunnekasvatuksen osa-alueita, joihin varhaiskasvatuksen henkilöstö eniten kaipaisi materiaaleja pedagogisen työn tueksi sekä osa-alueita, joita huoltajat toivoisivat varhaiskasvatuksessa käsiteltävän. Varhaiskasvatuksen henkilöstö koki aineiston perusteella vaikeimmiksi käsitellä kehotunnekasvatuksen osa-alueista tunteet, lisääntymisen sekä normit ja tavat. Henkilöstö toivoi, että oppaan toiminnallisissa osuuksissa yhdistettäisiin varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita ja että oppaassa olevat toiminnot olisivat monipuolisia. Huoltajat puolestaan toivoivat erityisesti käsiteltävän kehon ja kehityksen, tunteiden, läheisyyden, hyvän olon ja itsetunnon, normien ja tapojen sekä lasten oikeuksien osa-alueita. Kerätyn palautteen perusteella työelämäyhteistyö oli valmiin kehotunnekasvatusoppaan sisältöön tyytyväinen.

Avainsanat Kehotunnekasvatus, toiminnalliset menetelmät, varhaiskasvatus

Sivut 74 sivua ja liitteitä 44 sivua

The aim of this practice-based bachelor's thesis was to create a guidebook on emotion-focused and child-centered sexuality education for early childhood educators. The guidebook on emotion-focused and child-centered sexuality education is based on the needs of early childhood educators and the wishes of children's guardians, and it will support goal-oriented pedagogical activities. The starting point of this thesis was the need to increase the educators' knowledge of emotion-focused and child-centered sexuality education and the aim was to create materials that help the educators deal with the subject. The thesis was commissioned by municipal early childhood education services and it was implemented in an ECE group for five-year-old children.

A qualitative research method was used in the thesis. An electronic survey was used to collect data from the educators and guardians of the early childhood education group chosen by the commissioner. The obtained data were analyzed by content analysis which is a data-driven method. The theoretical framework of the thesis deals with the concepts of early childhood education, emotion-focused and child-centered sexuality education, and sexual development in five-year-old children. The need for emotion-focused and child-centered sexuality education in early childhood education is also discussed.

The results of the survey indicated which areas of emotion-focused and child-centered sexuality education the early childhood educators need materials for in order to support their pedagogical work. The results also showed which areas the guardians hoped would be dealt with in early education. The early childhood educators felt the toughest subjects to deal with were emotions, and reproduction norms and habits. They also hoped that the activities suggested in the guidebook on emotion-focused and child-centered sexuality education would be diverse and combine different areas of learning defined in the national core curriculum for early childhood education and care. The guardians hoped especially that the educators would deal with subjects of body development, emotions, intimacy, self-esteem, norms and habits and also children's rights. Based on the collected feedback, the commissioner of the thesis was pleased with the contents of the finished guidebook.

Keywords Emotion-focused and child-centered sexuality education, practise-based methods, early childhood education

Pages 74 pages and appendices 44 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kehotunnekasvatuksen lähtökohdat ja tietoperusta	2
2.1	Mitä on varhaiskasvatus?.....	2
2.2	Kehotunnekasvatus osana varhaiskasvatusta	5
2.3	Viisivuotiaan seksuaalikehitys.....	7
3	Kehotunnekasvatusoppaan suunnittelu	8
3.1	Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.....	9
3.2	Aineistonhankinta, sisältö ja analyysi	10
3.3	Varhaiskasvatuksen henkilöstön kyselyn tulokset.....	12
3.4	Lasten huoltajien kyselyn tulokset.....	14
4	Kehotunnekasvatusoppaan sisältö ja toteutus	16
5	Toiminnallisen opinnäytetyön eettisyys, kestävyys ja luotettavuus.....	21
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	22
	Lähteet.....	24

Kuvat

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemat kehotunnekasvatuksen käsittelyn haasteet

Kuva 2. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemat vahvuudet kehotunnekasvatuksen käsittelyssä

Kuva 3. Huoltajien tärkeimmäksi kokemat osa-alueet kehotunnekasvatuksessa

Kuva 4. Kehotunnekasvatusopas

Kuva 5. Toiminnallisen osuuden tuotoksia

Liitteet

Liite 1 Aineistonhallintasuunnitelma

Liite 2 Huoltajien kysely

Liite 3 Varhaiskasvatuksen henkilöstön kysely

Liite 4 Kehotunnekasvatusopas

1 Johdanto

Toiminnallinen opinnäytetyömme käsittelee kehotunnekasvatusta, josta loimme oppaan varhaiskasvatuksen henkilöstön opetuksen tueksi. Ennen kehotunnekasvatus-käsitettä samasta asiasta käytettiin nimitystä lasten seksuaalikasvatus, nykyään käytetään kehotunnekasvatus-käsitettä, sillä se kuvastaa monipuolisemmin ja lempeämmin lasten seksuaalikasvatusta (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 82—84). Kehotunnekasvatus on hyvin ajankohtainen teema varhaiskasvatuksessa ja sen osa-alueet, kuten tunnetaidot, turvataidot ja perheiden monimuotoisuus korostuvat varhaiskasvatuksen arjessa. Työelämäyhteistyö toteutetaan erään eteläsuomalaisen kunnan varhaiskasvatuksen yksikköön. Yksikön johtaja koki aiheen käsittelyn tukemisen ajankohtaiseksi ja sopivaksi tiettyyn yksikön viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen ryhmään. Opinnäytetyömme tuotoksena syntyvän oppaan tavoitteena on tukea varhaiskasvatuksen henkilöstön kehotunnekasvatustyötä ja pyrkiä normalisoimaan aiheen käsittelyä.

Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia (OPH, 2022, s. 14). Tämän työn tuotoksena syntyvässä oppaassa käsitellään kehotunnekasvatusta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden kautta (OPH, 2022, s. 37). Kiinnostuksemme kehotunnekasvatukseen nousi opiskeluiden aikana ja halu tutkia lisää kasvoi. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää lasten huoltajien toiveita sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön tarpeita varhaiskasvatuksessa toteutettavaan kehotunnekasvatukseen. Aineistonkeruumenetelmänä toimivien sähköisten kyselyiden (Liite 2 & Liite 3) avulla on tarkoituksena kerätä tietoa toiveista ja tarpeista kehotunnekasvatusopasta (Liite 4) varten. Oppaan tehtävänä on lisätä tietoisuutta kehotunnekasvatuksesta ja antaa kasvattajille välineitä sen toteuttamiseen.

Kehotunnekasvatusoppaan idea kehittyi tarpeesta helpottaa varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogisen toiminnan toteuttamista kehotunnekasvatuksen osa-alueella. Oppaaseen sisällytetään paljon toiminnallisuutta, sillä oppiakseen lapsi tarvitsee kuuntelun lisäksi toimintaa (Hujala & Turja, 2017, s. 17). Jokaiseen oppaan aihealueeseen on tarkoituksena yhdistää muun muassa leikkiä, laulua, liikuntaa sekä taidetta, jotka ovat suunniteltu helposti toteutettaviksi varhaiskasvatuksen arjessa. Toiveena on kehotunnekasvatusoppaan avulla

madaltaa varhaiskasvatuksen henkilöstön kynnystä käsitellä oppaassa esiintyviä teemoja lasten kanssa.

2 Kehotunnekasvatuksen lähtökohdat ja tietoperusta

Opinnäytetyön lähtökohtina ovat mielenkiinto ajankohtaista teemaa kohtaan sekä työelämäyhteistyön tarve kehotunnekasvatustiedon lisäämiseen. Opinnäytetyön tietoperusta avautuu keskeisten käsitteiden, aikaisempien tutkielmien, opinnäytetöiden ja lainsäädännön avulla. Keskeisinä käsitteinä avataan varhaiskasvatusta, kehotunnekasvatusta sekä tuodaan esille viisivuotiaan seksuaalikehitystä. Sivuumme myös muun muassa Sakari Punnoson (2021) kandidaatintutkielmaa Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa, jossa tuodaan hyvin esiin aikuisen roolia tiedonantajana.

Toiminnallinen opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jolloin aineisto kootaan arjessa tapahtuvissa luonnollisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa ihmisiä suositaan tiedonkeruun instrumentteina mittausvälineiden sijaan. (Hirsijärvi ym., 2009, s. 164)

Laadullinen ote opinnäytetyössämme näkyy tiedonhankinnassa. Aineisto hankittiin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä sekä lasten huoltajilta. Opinnäytetyössä ei tutkittu lapsia, mutta kehotunnekasvatusoppaan toiminnallista osuutta testattiin yhdessä lasten kanssa. Tutkimuksessa, missä lapset ovat osallisina tulisi hyödyntää samoja eettisiä periaatteita, mitkä ohjaavat muitakin tutkimuksia (Strandell, 2005). Toisin sanoen suojata lapsen yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta sekä välttää vahingon tuottamista (Pekkarinen, 2018).

2.1 Mitä on varhaiskasvatus?

Opinnäytetyössä varhaiskasvatuksesta puhuttaessa tarkoitetaan päiväkotia ja siellä tapahtuvaa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö -käsite pitää sisällään ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lastenhoitajan sekä avustajan. Varhaiskasvatus on 0–6-vuotiaille lapsille tarjottavaa hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Palvelun toimintamuotoina ovat päiväkotitoiminnan lisäksi, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta.

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on luoda edellytyksiä lapsen elinikäiselle oppimiselle. Päiväkodeissa järjestettävä varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen muoto ja toiminta päiväkodeissa on ryhmämuotoista. Varhaiskasvatuksen toimintaa säätelee muun muassa varhaiskasvatuslaki, joka korostaa pedagogiikan, eli suunnitelmallisen opetuksen ja kasvatuksen järjestämisen sekä arvioinnin merkitystä. Lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla on ryhmänsä pedagoginen vastuu. (OPH, 2018, ss. 17–20) Kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ohjaavat varhaiskasvatuksen asiakirjat, kuten varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Näiden lisäksi varhaiskasvatusta ohjaa muun muassa Suomen perustuslaki ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Muita toimintaa ohjaavia sopimuksia ovat esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. (OPH, 2022, s. 15, s. 17)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, § 3) määrittelee varhaiskasvatuksen tehtäväksi edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. On lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen mukaista kertoa kehotunnekasvatuksen määrittelemistä aihealueista, kuten esimerkiksi lisääntymisestä ja moninaisista perheistä. Näin lapsen ymmärrys maailmasta ja omasta itsestä alkaa muodostumaan. Varhaiskasvatustaissa mainitaan myös kaikille lapsille annettavaksi yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, mikä tarkoittaa, että sukupuolten välistä tasa-arvoa tuetaan sukupuolisensitiivisyydellä esimerkiksi lasten leikeissä. Varhaiskasvatuksen tulee lain mukaan antaa lapsille valmiuksia ymmärtää erilaisuutta ja jokaisen lapsen kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatussuunnitelma muistuttaa ammatilliseen, avoimeen ja kunnioittavaan toimintaan monimuotoisia perheitä kohdatessa. Myös lapsen perheidentiteettiä sekä perhesuhteita tulee tukea niin, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä juuri oikeanlaiseksi. (OPH, 2022, s. 16, s. 21) Tämä on tarkoituksena huomioida kehotunnekasvatussopissa.

Varhaiskasvatuksessa kestävä elämäntapaa toteutetaan huomioiden sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus. Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa hyvinvoinnin edellytyksien siirtämistä sukupolvelta toiselle ja tavoitteena on vähentää hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden eriarvoisuutta (THL, 2021). Varhaiskasvatuksen tavoitteena sosiaalisen kestävyuden lisäksi on luoda lapselle perusta ekososiaaliselle sivistykselle ja auttaa lasta ymmärtämään, kuinka ekologinen kestävyys on edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Varhaiskasvatuslain (504/2018, §3) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös ohjata lasta toimimaan eettisesti, vastuullisesti ja kestävästi sekä opettaa toisen ihmisen kunnioittamista. Arjessa kestävä elämäntavan huomiointi näkyy muun muassa välineiden ja tilojen yhteiskäyttönä, säästäväisyytenä, korjaamisena ja uusiokäyttämisenä. (OPH, 2022, s. 21, s. 33) Haluamme kestävä elämäntavan välittyvän myös tuotoksena syntyvässä oppaassa askartelumateriaalien valinnoissa esimerkiksi kierrätysmateriaalien hyödyntämisenä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa listatut oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstön toiminnan suunnittelua ja toteuttamista lapsille. Oppimisen alueisiin kuuluu kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Tärkeänä osana toiminnan suunnittelua on myös lasten kiinnostuksenkohteet ja heidän arkensa ajankohtaiset teemat. (OPH, 2022, s. 37) Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyvän kehotunnekasvatusoppaan toimintaosuudet suunnitellaan oppimisen alueita hyödyntäen ja niitä yhdistäen. Tarkoituksenaan luoda varhaiskasvatuksen henkilöstölle monipuolisia välineitä pedagogisesti laadukkaan kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Opas tulee sisältämään toimintaehdotuksia kehotunnekasvatuksen aihealueiden käsittelyyn esimerkiksi liikkumisen, laulamisen, piirtämisen ja sadutuksen keinoin. Sadutus on menetelmä, jossa lasta pyydetään kertomaan tarina, tarina kirjataan lapsen kertoman mukaan ja lopuksi tarina luetaan lapselle ja hän voi halutessaan muuttaa tai korjata sitä (Rauhankasvatusinstituutti, n.d.).

2.2 Kehotunnekasvatus osana varhaiskasvatusta

Väestöliitto (n.d.-a) määrittelee kehotunnekasvatuksen olevan pienten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta, sisältäen muun muassa lapsen ikätasolle sopivaa tietoa kehosta, tunteista ja lasten oikeuksista. Väestöliitto (n.d.-b) toteaa kehotunnekasvatus-käsitteestä seuraavasti: ”Lasten kohdalla puhutaan kehotunnekasvatuksesta mieluummin kuin seksuaalikasvatuksesta. Kehotunnekasvatus sana kuvaa paremmin pienten lasten kehitystä ja tarpeita.” Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei suoraan mainita kehotunnekasvatuksen käsitettä, mutta perusteet ohjaavat lasten ikätasoisien uteliaisuuden tukemiseen seksuaalisuuteen sekä kehoon liittyen. (OPH, 2022, s. 51)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottavat lasten kysymyksiin vastaamista sekä heidän rohkaisemistaan kysymään. Kysymyksiin vastaaminen on myös kehotunnekasvatuksen näkökulmasta erittäin tärkeää, sillä lapsilla on oikeus saada ikätasoonsa sopivia vastauksia.

PBS Newshour on julkaissut Saskia De Melkerin (2015, s. 2) kirjoittaman nettiartikkelin Alankomaiden varhaiskasvatuksessa aloitetusta seksuaalikasvatuksesta. Artikkelissa todetaan lasten seksuaalikasvatuksesta puhuttaessa käsitteen kehotunnekasvatus (*sexuality education*) olevan paremmin kuvaava kuin seksuaalikasvatus (*sex education*). Motclairin yliopiston uutisartikkelissa professorit Eva Goldfarb ja Lisa Lieberman (2020) toteavat kuinka kehotunnekasvatuksen tulisi alkaa jo varhaiskasvatuksessa, sillä se on yhtä tärkeä aihe kuin esimerkiksi matematiikka.

Väestöliiton (n.d.-c.) mallit ja materiaalit kehotunnekasvatuksesta pohjautuvat Maailman terveysjärjestön WHO:n Euroopan aluetoimiston vuonna 2010 julkaistuun ”Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa” -julkaisuun. Kehotunnekasvatus koostuu kahdeksasta eri osa-alueesta, joita ovat

1. keho ja kehitys
2. tunteet
3. läheisyys, hyväolo ja itsetunto
4. ympäristö ja muut ihmiset
5. hyvinvointi ja terveys
6. lisääntyminen
7. normit ja tavat
8. oikeudet

Näitä osa-alueita tullaan avaamaan vielä tarkemmin kehotunnekasvatusoppaassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2022, s. 26) todetaan, että lapsia tulee ohjata kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen kehotuntemusta sekä kehon hallintaa. Kehonhallinta pitää sisällään motoriset perustaidot, kuten liikkumisen ja tasapainon sekä välineiden käsittelytaidot. (OPH, 2022, ss. 34—50)

Tunteita käsiteltäessä ja nimetessä lasten tunnetaidot kehittyvät, on hyvä myös sanoittaa mille tunteet tuntuvat ja mille ne näyttävät. Tunnekasvatus nivoutuu lapsen kehitykseen monin tavoin ja on jollain tapaa osana jokaisessa kehotunnekasvatuksen osa-alueessa. Kehotunnekasvatuksessa käydään läpi tunteiden tunnistamista, käsittelyä ja nimeämistä (Väestöliitto, n.d.-b). Tunteiden tunnistamista, käsittelyä ja nimeämistä lapsi pääsee harjoittamaan kavereiden kanssa esimerkiksi erimielisyyksien ilmaantuessa. Kasvaessaan lapsi alkaa ilmaisemaan entistä enemmän erilaisia tunteita ja silloin tarvitaankin tunnetaitojen harjoittelua (OPH, n.d.). Havaitsemalla, nimeämällä ja tiedostamalla tunteita vahvistetaan lasten tunnetaitoja (OPH, 2018, s. 26). Ajatteleminen tunnetaitojen yhdistyvän myös turvataitojen kanssa, esimerkiksi lapsi oppii sanoittamaan mikä tuntuu hyvältä ja mikä pahalta. Lapselle tulee opettaa miten toimia tilanteessa, jolloin kosketus tai tilanne ei tunnu

hyvältä. Turvataitojen tarkoituksena on antaa lapselle valmiudet puolustaa omia rajojaan. Näiden taitojen avulla lapsi oppii arvostamaan niin omaa kuin muidenkin kehoa ja rajoja. (Väestöliitto, n.d.-d)

Lapsella on oikeuksia ja aikuisen tehtävänä on kertoa hänelle oikeuksistaan sekä turvata niitä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2018, s. 21) todetaan, kuinka lapsella on oikeus saada monipuolisesti tietoa ja oikeus hyvään opetukseen. Erinäisten vastuiden opettelu onkin lapselle mielekkäintä toiminnan kautta (Hujala & Turja, 2017, s. 162). Tämän vuoksi opinnäytetyön toiminnallinen kehotunnekasvatusopas tulee sisältämään erilaisia toiminnallisiatuokioita askartelusta liikkumiseen.

Läheisyys, jota lapsi saa ja siitä syntyvä hyväolo sekä ympäristö ovat osana lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä. Lapsia tulee kuunnella, arvostaa ja kohdella niin, että käsitys itsestä ja omista mielipiteistä kasvaa positiivisessa mielessä. Tämä vahvistaa lapsen kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja opettaa lasta kohtelemaan muita inhimillisesti. (Hujala & Turja, 2017, s. 158) Lapsella on oikeus saada totuudenmukaista tietoa häntä kiinnostavista asioista, esimerkiksi perheen lisäys on aihe, mikä kiinnostaa suurinta osaa lapsista jossain kohtaa ja siitä tulee puhua avoimesti ikätason mukaisesti. Normit vaihtelevat eri tilanteissa ja perheissä, joten lasten kanssa on hyvä käsitellä erilaisia tapoja ja normeja. Lapselle onkin tärkeä opettaa, kuinka erilaisissa tilanteissa on sopivaa käyttäytyä. (Väestöliitto, n.d.-c) WHO lisää hyvin ymmärrystä kehotunnekasvatuksesta sen kahdeksan osa-alueen kautta ja lisää näin tietoisuutta sen ympärillä olevien aiheiden tärkeydestä ja käsittelystä. (Väestöliitto, n.d.-e) Kehotunnekasvatuksen kahdeksaa osa-aluetta tullaan käsittelemään lisää kehotunnekasvatusoppaassa.

2.3 Viisivuotiaan seksuaalikehitys

Lapsen seksuaalikehitys eroaa nuoren tai aikuisen seksuaalikehityksestä. Lapsen seksuaalisuuteen kuuluu omaan kehoon tutustuminen, kehoitsetunnon vahvistuminen sekä kehokuvan selkeytyminen. Käsitys oman kehon rajoista ja oikeuksista ovat myös osa lapsen seksuaalikehitystä ja -terveyttä. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 114) Sakari Punnosen (2021, s. 12) kandidaatintutkielmassa Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä

seksuaalikasvatuksesta mukaan Davies ja Robinson (2010, s. 259) kertovat lasten tietävän seksuaalisuudesta enemmän kuin aikuiset ymmärtävätkään. Lapset muodostavat tietonsa eri asiayhteyksistä ja usein näin muodostetut tiedot voivat olla puutteellisia, jopa virheellisiä. Lasten ymmärrys seksuaalisuudesta voi jäädä hyvin heikoksi, jos ainoana tietolähteenä ovat muut lapset ja aikuisten tiedostamattomat reaktiot. Punnonen (2021, s. 12) toteaa, että on väärin ajatella lasten olevan jotenkin seksuaalisuuden ulkopuolella ja, ettei heitä olisi tarpeen opettaa ikätasoisesti seksuaaliasioista.

Viisivuotiaana lapsi on utelias omaa sekä toisten kehoa kohtaan ja hän erottaa esimerkiksi naisen ja miehen eroavaisuudet. Lapsi ymmärtää olevansa lapsi ja kehittyvänsä myöhemmin aikuiseksi. Hän tietää, että kosketus voi tuntua hyvälle tai pahalle, esimerkiksi silittäminen tuntuu mukavalle, mutta lyöminen ei. Lapsi hakee kosketuksesta hyvää oloa esimerkiksi koskettelemalla itseään, eli unuttamalla. Aikuisen ei tule tuomita lasta vaan hänen tulee kertoa, että lapsen olisi sopivinta tehdä sitä omassa rauhassa. Lapsi opettelee myös tunnistamaan sekä hallitsemaan tunteitaan. Viisivuotias voi olla myös kiinnostunut lisääntymisestä ja vauvoista sekä siitä, kuinka vauva päätyy äidin mahaan.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on puhua lapsille asioista niiden oikeilla nimillä ja vastata kaikkiin kysymyksiin lapsen ikätaso huomioiden. Tehtävänä on muun muassa opettaa lasta arvostamaan omaa sekä toisten kehoa ja kertoa niiden erilaisuudesta sekä arvokkuudesta. (Väestöliitto, n.d.-f)

3 Kehotunnekasvatusoppaan suunnittelu

Tutkimustehtävänä oli luoda kasvattajille toiminnallinen opas kehotunnekasvatuksen tueksi ja tämän pohjalta tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: Mitä toiveita huoltajilla on varhaiskasvatuksessa annettavaan kehotunnekasvatukseen? Mitä tarpeita varhaiskasvattajilla on varhaiskasvatuksessa toteutettavaan kehotunnekasvatukseen?. Huoltajien sekä kasvattajien toiveita selvitetään erillisillä sähköisillä kyselylomakkeilla ja näitä kysymyksiä käsitellään tarkemmin alaluvussa 4.1. Opinnäytetyön eettisyyttä pohditaan tutkittavien anonymiteetin ja aineiston saavutettavuuden kautta. Kyselyiden tulosten luotettavuutta pyritään varmistamaan kuvaamalla kyselyn alussa, mitä kehotunnekasvatus tarkoittaa.

Alaluvuissa tarkastellaan kyselyä aineistonkeruumentelmänä sekä pohditaan sen hyötyjä ja haasteita sekä avataan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien kyselyiden tuloksia. Analysointimenetelmänä käytetään aineistolähtöistä menetelmää. Kuvaamme kuinka aineistosta saatujen tulosten perusteella aloitettiin oppaan tietoperustan kokoaminen.

3.1 Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää työelämäyhteistyön henkilöstön tarvetta kehotunnekasvatusta tukevalle materiaalille. Tavoitteena on myös selvittää lasten huoltajien toiveita varhaiskasvatuksessa toteutettavaan kehotunnekasvatukseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda opas henkilöstön pedagogisen toiminnan tueksi sekä lisätä tietoisuutta kehotunnekasvatuksen osa-alueista.

Tarve kehotunnekasvatuksen selkeälle informaatiolle näkyy esimerkiksi Riikka Rissasen (2021) opinnäytetyössä Kettu-opas varhaiskasvatuksen toiminnalliseen kehotunnekasvatukseen 3—5-vuotiaille. Rissanen (2021, s. 34) ilmaisee opinnäytetyössään osan kasvattajista kokevan kehotunteesta puhumisen haastavaksi, mikä viittaa siihen, että tarvitaan välineitä kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa.

Toiminnallisen opinnäytetyön kehotunnekasvatusopas tulee poikkeamaan Rissasen oppaasta käsittelemällä myös tunnetaitoja ja kehotunnekasvatusta juuri viisivuotiaiden näkökulmasta. Huomioimme myös lasten huoltajien näkökulman sekä suunnittelemme toteuttavamme kehotunnekasvatusoppaasta sen valmistuttua yhden toiminnallisen tuokion työelämäyhteistyön varhaiskasvatusryhmään. Sirja Kunnarin ja Riia Rätyn (2021, ss. 19—20) Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa -opinnäytetyössä kasvattajat kokivat, että on hyvin tärkeää ottaa puheeksi kehotunnekasvatuksen osa-alueita lasten kanssa. Molemmat opinnäytetyöt todistavat kehotunnekasvatuksen tietoisuuden lisäämisen tarvetta.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena syntyvä kehotunnekasvatusopas tulee kunnan varhaiskasvatusyksikön ryhmän käyttöön. Työelämäyhteistyöllä on mahdollisuus hyödyntää tulevaa opasta myös muissa ryhmissä. Opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen kehotunnekasvatusopas on saatavilla sähköisesti Theseuksesta myös muiden käyttöön.

Oppaaseen tulevat toiminnalliset tuokiot on suunniteltu vastaamaan viisivuotiaiden tarpeita. Toiminnalliset menetelmät ovat osa varhaiskasvatuksen arkea, sillä lapselle on luontaisinta oppia leikin ja tekemisen kautta. Pieni lapsi ei opi pelkästään kuuntelemalla vaan on tärkeä liittää opetukseen toiminnallisuutta. (Hujala & Turja, 2017, s. 17)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi tuokioita toteuttaessa kannustaa lapsia pohtimaan ja ihmettelemään. (OPH, 2018, s. 38) Henkilöstö voi samalla sanoittaa mitä tehdään ja miksi, mikä tukee lapsen oppimista entisestään.

3.2 Aineistonhankinta, sisältö ja analyysi

Aineisto hankittiin hyödyntämällä sähköistä kyselylomaketta, joka lähetettiin sekä huoltajille että kasvattajille. Huoltajien henkilötiedot pysyivät salattuina, sillä varhaiskasvatuksen henkilöstö välitti huoltajien kyselyn eteenpäin, eikä kyselyyn vastaaminenkaan vaatinut henkilötietojen syöttämistä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, mitä huoltajat sekä kasvattajat toivovat oppaalta ja mitä he tarvitsisivat oppaaseen. Huoltajien kyselyllä pyrimme mahdollistamaan huoltajien osallisuuden varhaiskasvatuksessa toteutettavaan kehotunnekasvatukseen. Kyselyiden (Liite 2 & Liite 3) alussa kuvataan, mitä kehotunnekasvatus tarkoittaa ja mitä se sisältää. Näin pyritään varmistamaan toiminnalliseen opinnäytetyöhön osallistuvien ymmärrys aiheesta ja tulosten luotettavuutta. Kaikkia vastauksia pyydettiin perustelemaan, jotta opas vastaisi mahdollisimman hyvin varhaiskasvatuksen henkilöstön tarpeita. Huoltajilta kysyttiin:

- Mitä kehotunnekasvatuksen osa-alueista toivoisit eniten käsiteltävän päiväkodissa ja miksi?
- Käsitelläänkö sinun mielestäsi päiväkodissa tarpeeksi kehotunnekasvatuksen osa-alueita?
- Oletko saanut tukea päiväkodilta kehotunnekasvatuksen osa-alueista? Jos olet saanut tukea, kuvaile millaista ja kerro onko siitä ollut apua.
- Jos et ole saanut tukea, kuvaile minkälainen tuki olisi ollut tarpeen.
- Mitä muuta toivoisit lapsesi kehotunnekasvatukselta?

Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä kysyttiin:

- Mikä kehotunnekasvatuksen osa-alueista tuntuu vaikeimmalta käsitellä lasten kanssa?
- Mikä kehotunnekasvatuksen osa-alueista tuntuu helpoimmalta käsitellä lasten kanssa?
- Minkälaisia toiminnallisia aktiviteetteja toivoisit oppaaseen? Muita toiveita/ideoita?

Kysely aineistonkeruumenetelmänä tuo mukanaan hyviä puolia sekä haasteita. Sen avulla voidaan saada kerättyä laaja tutkimusaineisto. Kysely on tutkijalle parhaimmassa tapauksessa aikaa säästävä tapa hankkia aineistoa sen tehokkuuden vuoksi. Aineistoa voidaan analysoida ja käsitellä nopeasti, esimerkiksi sähköisen kyselyn tuloksia. Kyselyiden haasteena on vastaamattomuus, mikä voi nousta suureksi. Kyselyn laatijan on myös muodostettava helposti ymmärrettäviä selkeitä kysymyksiä, jotta vältytään vastaajien väärinymmärryksiltä. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 195) Koimme sähköisen kyselyn meille sopivaksi aineistonkeruumenetelmäksi sen tehokkuuden ja helpon analysoinnin vuoksi. Erityisesti huoltajien tavoittaminen sähköisellä kyselyllä koettiin toimivammaksi kuin esimerkiksi vanhempainillan järjestäminen. Huoltajien kyselyssä ei saatu oletettua vastaajamäärää, siitä huolimatta aineistoa saatiin kerättyä riittävästi. Kyselyssä kysymyksiä voidaan muotoilla eri tavoilla, esimerkiksi monivalinta- ja avoimilla kysymyksillä, joita molempia hyödynnettiin aineistonkeruussamme. Avoimet kysymykset osoittavat vastaajien tietämyksen aiheesta ja sallii heidän ilmaista itseään omin sanoin, kun taas monivalintakysymysten etuna on niiden tulosten helppo käsittely, analysointi ja vertailu (Hirsjärvi, 2009, s. 201). Tämän aineistonkeruun tavoitteena olikin saada helposti analysoitavia ja tulkittavia vastauksia monivalintakysymyksillä. Avointen kysymysten oli tarkoitus antaa huoltajille sekä varhaiskasvatuksen henkilöstölle mahdollisuus kertoa mielipiteitänsä kehotunnekasvatuksesta ja sen toteuttamisesta omin sanoin.

Kyselyistä saatujen aineistojen pohjalta aloitettiin oppaan tietoperustan ja toiminnallisten osuuksien kokoaminen. Kehotunnekasvatusopas muodostui huoltajien toiveisiin ja kasvattajien tarpeisiin pohjautuen. Tämä loi opinnäytetyölle tutkimuksellisen otteen.

Toiminnallisen opinnäytetyön kehittävä ote näkyy tuotoksessa, eli oppaassa. Oppaan tuottamisen jälkeen kerättiin palautetta sähköpostiviestillä, jossa kysyttiin varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia ja mielipiteitä oppaan sisällöstä. Kysyimme, jäivätkö he kaipaamaan jotakin ja mikä oli erityisen kiinnostavaa sekä mitä mieltä he olivat oppaan rakenteesta. Halusimme myös tietää kokevatko he oppaan tukevan kehotunnekasvatuksen käsittelyä. Kehotunnekasvatusoppaasta saatu palaute raportoidaan myöhemmin osaksi opinnäytetyötä.

Sähköisten kyselyiden avulla saadut aineistot analysoitiin aineistolähtöisellä menetelmällä, sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta valitaan analyysiyksiköt, jotka eivät ole ennakkoon sovittuja, vaan nousevat kerätystä aineistosta. Sisällönanalyysiä hyödynnettäessä tulokset kuvataan taulukkomuodossa ja kuvaillaan aineiston ilmeistä sisältöä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 108, 143—144). Kyselyn tulosten valmistuttua tarkastelimme niitä, kirjasimme ylös saadut vastaukset ja jaottelimme ne omiin kategorioihinsa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä kategorioiksi muodostui haasteet- ja vahvuudet kehotunnekasvatuksen käsittelyyn. Huoltajien kyselystä muodostui vain yksi kategoria huoltajien tärkeimmäksi koetut osa-alueet kehotunnekasvatuksessa. Kategorianalyyseistä luotiin kuvat (kuva 1, kuva 2 & kuva 3) selkeyttämään saatuja tuloksia.

3.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstön kyselyn tulokset

Kyselyn vastausten perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee vaikeimmiksi käsitellä kehotunnekasvatuksen osa-alueista lisääntymisen, tunteet sekä normit ja tavat. Kuva 1 avaa varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemia haasteita kehotunnekasvatuksen käsittelyssä. Tuloksista selviää haasteita tuottavan esimerkiksi lapsen tasoisesti asioista puhumisen ja perheiden kokemuksen asioiden käsittelystä. Ikätasoisuus Cacciatoren ja Ingman-Fribergin (2016, ss. 65—86) mukaan tarkoittaa lapsen kehitysvaiheelle tarpeellisten ja hyödyllisten tietojen, taitojen ja asenteiden välittämistä. Kyselyn perusteella henkilöstö kokee vaikeaksi löytää kultaisen keskitien normien ja tapojen sekä lisääntymisen käsittelyyn. Yksi työntekijä kuvaa osan perheistä kokevan näistä asioista puhumisen olevan perheen sisäisiä asioita, eivätkä toivoisi niistä keskusteltavan yleisesti varhaiskasvatuksessa.

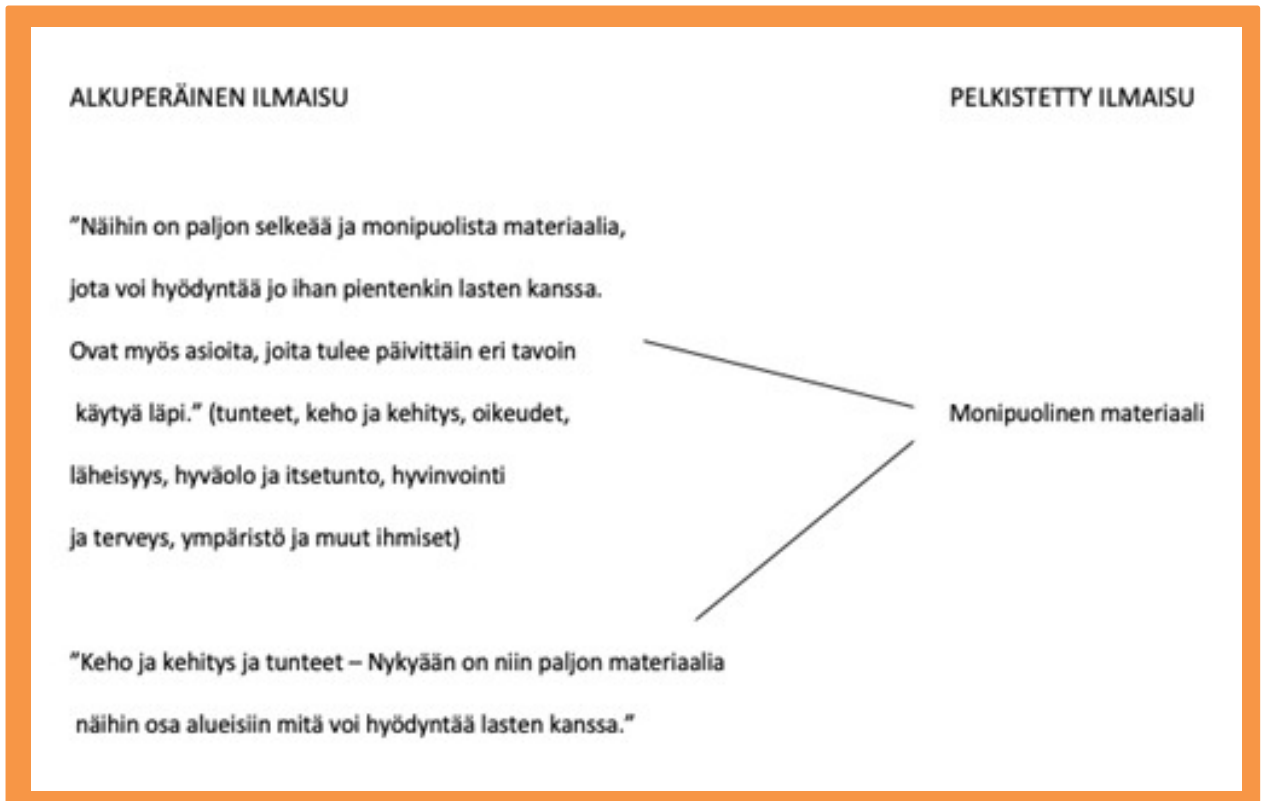
Hän kertoo, että: ”Toisaalta taas osa perheistä kokee, että näistä puhuminen on nimenomaan varhaiskasvatuksen tehtävä (ja he kokevat pääsevänsä helpommalla, jos niitä käsitellään päiväkodissa)”. Työelämäyhteyden ryhmän varhaiskasvatuksen henkilöstöstä kaikki vastasivat kyselyyn.

Kuva 1 Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemat kehotunnekasvatuksen käsittelyn haasteet.

Kyselyn vastausten perusteella kehotunnekasvatuksen osa-alueista keho ja kehitys, tunteet, läheisyys, hyvä olo ja itsetunto, ympäristö ja muut ihmiset, hyvinvointi ja terveys sekä oikeudet ovat varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksen mukaan helpoimpia käsitellä. Perusteluissa henkilöstä kertoo näihin osa-alueisiin olevan paljon laajemmin monipuolista materiaalia tarjolla, mikä tekee osa-alueiden käsittelystä helpompaa (kuva 2). Vastausten perusteella nämä alueet ovat olleet helpoimmin käsiteltävissä arjen keskellä.

Kuva 2 Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemat vahvuudet kehotunnekasvatuksen käsittelyssä.

Kehotunneoppaan toiminnallisiin menetelmiin toivottiin helposti toteutettavia käytännön esimerkkejä ja niiden toivottiin olevan monipuolisia ja -käyttöisiä. Toivottiin myös, että oppaan toimintaan yhdistyisi muita varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita, sekä sitä, että toiminnot herättäisivät keskustelunaiheita lasten kanssa kehotunnekasvatuksen osa-alueista. Muita toiveita ja ideoita kysyessä esille nostettiin kirjallisuusvinkit, mielenkiintoiset kuvat sekä lyhyet ja selkeät ohjeistukset.

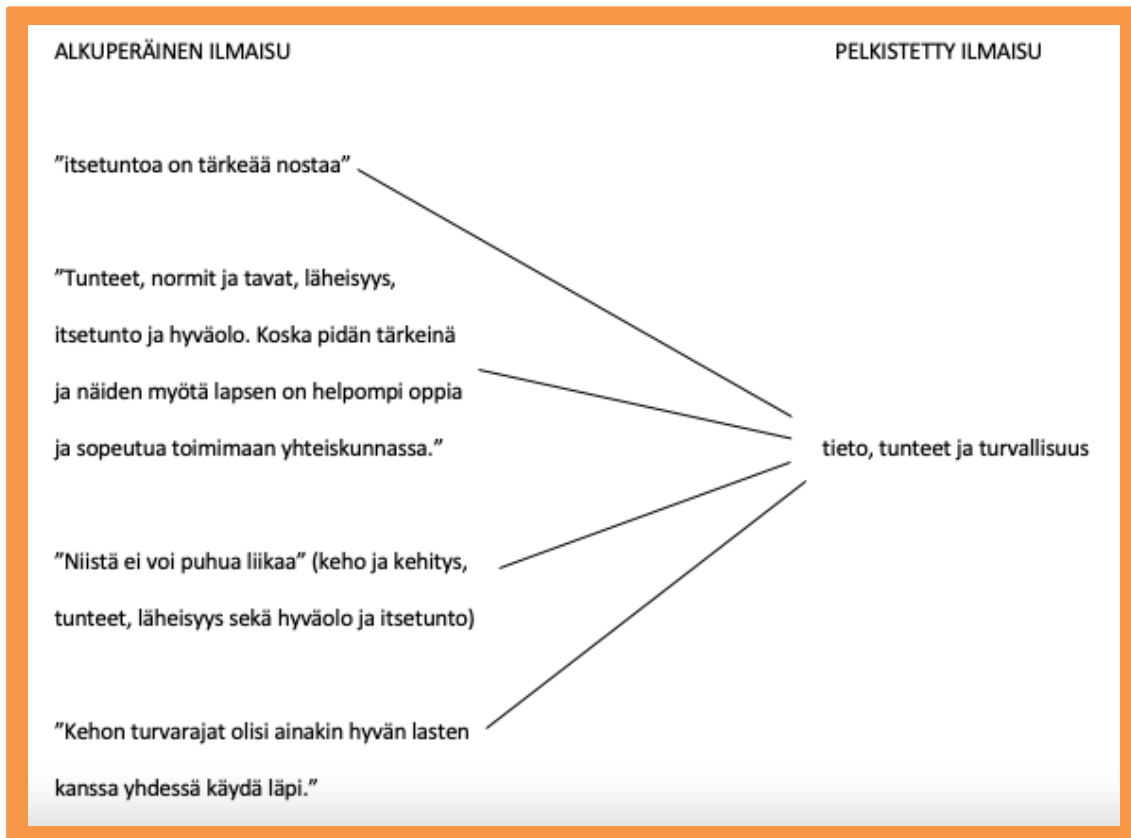
3.4 Lasten huoltajien kyselyn tulokset

Neljästä kyselyyn vastanneesta huoltajasta yksi tunsikin, että kehotunnekasvatusta käsitellään varhaiskasvatuksessa tarpeeksi ja yksi vastasi, ettei käsitellä tarpeeksi ja kaksi muuta eivät osanneet sanoa. Eräs huoltaja koki, että ainahan kehotunnekasvatuksen aiheita voisi käsitellä enemmänkin ja kokee ne valtavan tärkeiksi. Huoltajien perusteluista ilmeni, että kehotunnekasvatuksesta ei ole kuultu puhuttavan ja on havaittavissa epävarmuutta sen

käsittelyä varhaiskasvatuksessa. Yksi huoltajista toteaaakin vastauksessaan, ettei kehotunnekasvatus ole kuulunut päiväkodin viikko-ohjelmaan.

Huoltajat toivoivat erityisesti varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksessa käsiteltävän kehon ja kehityksen, tunteiden, läheisyyden, hyvän olon ja itsetunnon, normien ja tapojen sekä lasten oikeuksien osa-alueita. Ympäristö ja muut ihmiset, hyvinvointi ja terveys sekä lisääntyminen olivat aihealueita, joita ei koettu erityisen tarpeelliseksi käsitellä. Perusteluissa yksi huoltajista koki tunteiden, normien ja tapojen, läheisyyden sekä itsetunnon ja hyvänolon käsittelyn tärkeänä, jotta lapsen on helpompi sopeutua yhteiskuntaan ja oppia toimimaan siinä. Toinen huoltaja totesi, kuinka näistä aiheista ei voi puhua liikaa. Tunnetaitojen ja kehon turvarajojen läpi käyminen lasten kanssa sekä itsetunnon kohottaminen koettiin myös tärkeäksi. Huoltajien tärkeimmiksi kokemista kehotunnekasvatuksen osa-alueista muodostettiin kuva, johon vastaukset pelkistettiin ilmaisuksi tieto, tunteet ja turvallisuus (kuva 3). Mitä enemmän lapsi saa läheisyyttä sitä paremmaksi hänen itsetuntonsa kasvaa. Kosketuksen merkitys kehoitsetuntoon on merkittävä. Lempeä, turvallinen ja hyväksyvä kosketus kehittää lapsen itsetuntoa ja turvan tunnetta. (Sippel, 2019, ss. 18–19) Yksi neljästä huoltajasta on tarvinnut tukea ja hän kuvailee saaneensa tukea lapsen tunteiden sanoittamiseen. Lapsen kehotunnekasvatukselta varhaiskasvatuksessa on toivottu avoimuutta ja lapsentasoista asioiden käsittelyä lapsen tahtisesti.

Kuva 4 Huoltajien tärkeimmiksi kokemat osa-alueet kehotunnekasvatuksessa.

4 Kehotunnekasvatusoppaan sisältö ja toteutus

Toiminnallisen opinnäytetyön tutoksena syntyi kehotunnekasvatusoppas (Liite 4), joka sisältää kehotunnekasvatuksen aihealueita, jotka tarkentuivat huoltajille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle tehtyjen kyselyiden tulosten tarkastelun jälkeen. Loimme oppaan Canva-alustalle, mistä tulostimme sen ja annoimme kansiossa työelämäyhteistyölle.

Kehotunnekasvatusoppas on värikoodattu, sivunumeroitu ja sisältää sisällysluettelon, minkä tarkoituksena on selkeyttää kokonaisuutta. Jokainen aihealue alkaa kyseisen aiheen käsittelyllä ja tämän jälkeen on toiminnallisen tuokion ohjeistus sekä kirjasuosituksia jokaisesta aiheesta. Kehotunnekasvatusoppaan tieto-osuudet ovat peräisin asianmukaisista ja luotettavista lähteistä. Tieto-osuuksien tarkoituksena on olla helposti luettavia ja tämän vuoksi sisältö on tarkkaan harkittua.

Kuvitus oppaassa on tuotettu toisen opinnäytetyön tekijän Liisa Jokikuonan toimesta, aihealueita tukevilla kuvilla. Kehotunnekasvatusoppaan kuvitus on huolella mietitty ja tarkoituksena oli tehdä kuvituksista mahdollisimman monipuolisia ja lapsille samaistuttavia. Oppaan kuvituksessa on huomioitu monikulttuurisuutta muun muassa ihonvärissä, hiustyypeissä ja vaatetuksessa. Oppaassa on myös muutama kuva Canvasta.

Kehotunnekasvatusoppaan väreiksi valikoitui vihreä, oranssi ja valkoinen (kuva 4). Väreillä erotimme tietoiskut, toimintaosuudet ja kirjasuositukset toisistaan. Tietoiskusivujen väriksi valitsimme valkoisen, sillä se on selkeä ja asiallinen. Toimintaosuudet värittyivät vaalean vihreällä, värin tarkoituksena on tuoda positiivista otetta toimintaosuuksien toteuttamiseen. Oranssit kirjasuositussivut tuovat esiteltyjä kirjasuosituksia hyvin näkyviin ja luo selkeää kontrastia taustan ja kirjojen välille. Valitsimme kehotunnekasvatusoppaaseen mahdollisimman helppo- ja selkeälukuisen fontin, mikä ei kuitenkaan ollut liian asiakirjamainen. Oppaan valmistuttua toimitimme sen työelämäyhteistyölle ja toteutimme oppaasta yhden toiminnallisen tuokion.

Kuva 5 Kehotunnekasvatusopas.

Kehotunnekasvatusoppaan toiminnallisissa tuokioissa näkyvät varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueet. Oppimisen alueisiin kuuluu viisi aluetta, kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. **Kielten rikas maailma** tulee esille oppaan kirjasuosituksien lisäksi oma perheeni -sadutuksessa, laulujen kautta sekä tunnekorttien avulla tunnesanojen opettelussa. **Ilmaisun monia muotoja** lapset pääsevät harjoittelemaan kehoaskartelun lasten päivärutiinit -piirustuksien sekä vauvan koti -askartelun kautta.

Oppaassa käsitellään **minä ja meidän yhteisömme** -oppimisen aluetta, esimerkiksi oman perheen jäsenten piirtämisen sekä toisten perhepiirroksiin tutustumisen avulla.

Tunnelautapelin kautta vahvistetaan lasten matemaattista ajattelua, joka on osa **tutkin ja toimin ympäristössäni** -oppimisen aluetta. Erilaisen liikkumisen, kuten jumppalaulun ja temppuradan avulla lapset pääsevät kehittämään **kasvan, liikun ja kehityn** -oppimisen aluetta. Kehotunnekasvatusoppaan turvataitojen menetelmien käsittelyä voidaan tukea antamalla lapsille valmiuksia pyytää apua aikuisilta ja tämä on osa kasvan, liikun ja kehityn oppimisen aluetta. (OPH, 2022, ss. 37–45) Oppimisen alueiden näkyminen kehotunnekasvatusoppaassa tukee oppaan pedagogista rakennetta.

Kehotunnekasvatusoppaan toiminnalliset menetelmät toimivat teoretiedon tukena. Osa toiminnoista on jo entuudestaan tunnettuja, jonka vuoksi tulikin kiinnittää erityistä huomiota tekijänoikeuksien kunnioittamiseen. Toiminnallisten osuuksien, kuten leikkien yhteyteen on merkitty tekijöiden tiedot. Oppaan tieto-osuuksissa käytettiin luotettavia ja ajantasaisia lähteitä, kuten ammattikirjallisuutta, alan järjestöjen materiaaleja sekä valtakunnallisia asiakirjoja.

Kävimme tutustumassa toiminnalliseen opinnäytetyöhön osallistuvaan lapsiryhmään sekä sen työntekijöihin ennen toiminnallisen tuokion toteuttamista ja kehotunnekasvatusoppaan luovuttamista työelämäyhteistyölle. Tutustumiskerralla leikimme nimileikkiä sekä jumppasimme Fröbelin Palikoiden Jumppalaulun tahtiin. Tutustumiskerran tarkoituksena oli tehdä meidän kasvomme tutuksi lapsille, jotta oppaan esittelykerralla lasten olisi helpompi lähteä mukaan toimintaan. Tutustumiskerran päätteeksi annoimme ryhmän henkilöstön valita kahdesta toimintatuokiosta, joista toisen toteutimme oppaan luovuttamisen yhteydessä. Oppaan esittelykerralla toteutimme oppaasta toiminnan liittyen kehoon ja kehitykseen. Ohjasimme kehoaskartelun, jossa lapset pääsevät askartelun ohella tutustumaan omaan kehoonsa. Ohjeistuksellamme lapset alkoivat piirtämään kehoaan paperille vaihe vaiheelta, alkaen päästä. Piirretylle keholle lapset saivat piirtää vaatteet, jonka jälkeen he leikkasivat piirtämänsä ihmisen irti paperista. Lopuksi lapset liimasivat ihmisen taakse jäätelötikun. Askartelun tuotoksia voi käyttää esimerkiksi nukketeatterissa. Nukketeatteri olikin noussut työntekijöiden mukaan aikaisemmin esille lasten toiveista. Toiminnalliseen osuuteen osallistuvien lasten henkilötiedot eivät tule esille missään opinnäytetyön vaiheessa. Toiminnallisella tuokiolla dokumentoitiin vain osaa toiminnan

tuotoksista, eikä kuvissa näy lapsia tai heidän nimiään (kuva 5). Oppaan esittelyn ja toimintatuokion päätteeksi annoimme oppaan ryhmän työntekijöille.

Kehotunnekasvatusopas on saavutettavissa fyysisenä kansiona ainoastaan työelämäyhteistyön ryhmän varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Opas on sähköisenä nähtävissä opinnäytetyön kirjallisen raportin liitetiedostoissa (Liite 4). Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseuksessa.

Kuva 6 Toiminnallisen osuuden tuotoksia.

Annoimme työelämäyhteistyölle oppaan luovuttamisen jälkeen viikon aikaa tutustua sen sisältöön, jonka jälkeen pyysimme heiltä palautetta oppaan sisällöstä, rakenteesta ja siitä tukeeko se kehotunnekasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Saamamme palaute kuvailee oppaan olevan erittäin kattava ja monipuolinen. Aihealueiden kuvataan olevan selkeitä ja ymmärrettäviä, laajasti esiteltyjä sekä toiminnallisten tuokioiden rikastuttamia. Toiminnallisten tuokioiden ja kirjasuosittelun koettiin tulevan varmasti käyttöön ja he kokivat, että oppaan pohjalta olisi helppo suunnitella päiväkotiryhmän toimintaa pidemmällekin ajalle. Palautteesta ilmeni kuinka opas tulikin jo heti lähipäivinä ryhmän käyttöön.

5 Toiminnallisen oppinäytetyön eettisyys, kestävyys ja luotettavuus

Oppinäytetyöhön osallistuvien anonymiteetti on turvattu, sillä henkilötietoja ei kerätty. Huoltajien eikä varhaiskasvatuksen henkilöstön kyselyissä pyydetä kertomaan henkilötietoja. Toiminnalliseen osuuteen osallistuvien lasten henkilötiedot eivät tule esille missään oppinäytetyön vaiheessa. Toiminnallista tuokiota toteuttaessa huomioimme, että lapsia tai heidän nimiään ei näy otetuissa kuvissa vaan ainoastaan lasten tuotokset. Näin toimien suojaamme lasten yksityisyyttä.

Toiminnallisen oppinäytetyön tuotoksena syntyvä kehotunnekasvatusopas on saavutettavissa fyysisenä kansiona ainoastaan työelämäyhteistyön ryhmän varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Opas on sähköisenä nähtävissä Theseuksessa oppinäytetyön kirjallisen raportin liitetiedostoissa. Kestävä elämäntapa näkyy kehotunnekasvatusoppaassa muun muassa askartelumateriaalien valinnassa, kuten jäätelötikkujen ja jugurttipurkkien uusiokäytönä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on varhaiskasvatuslain (504/2018, §3) mukaan ohjata lasta eettiseen, vastuulliseen ja kestävään toimintaan sekä opettaa toisten ihmisten kunnioittamista. Muiden kunnioittaminen tulee oppaassa esille esimerkiksi moninaisuus aihealueessa, jossa käsitellään sukupuolen moninaisuutta, erilaisia ihmisiä ja perheitä.

Oppaassa käytetään teorian tiedon tukena toiminnallisia menetelmiä, esimerkiksi askartelua tai liikkumista. Osa toiminnoista on jo entuudestaan tunnettuja, jonka vuoksi tuli kiinnittää erityistä huomiota tekijänoikeuksien kunnioittamiseen. Merkkasimme kehotunnekasvatusoppaan toiminnallisten tuokioiden yhteyteen esimerkiksi laulun tekijät. Kuvitus oppaassa on tuotettu suurimmalta osalta Liisa Jokikuonan toimesta. Itse kuvittamalla välttyimme tekijänoikeuksien rikkomiselta. Oppaan tieto-osuuksissa käytettiin luotettavia ja ajantasaisia lähteitä, kuten alan järjestöjen materiaaleja sekä valtakunnallisia asiakirjoja. Luotettavuutta varmistettiin myös kuvaamalla varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä huoltajien kyselyiden alussa, mitä kehotunnekasvatus tarkoittaa.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoisuutta kehotunnekasvatuksen osa-alueista varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa. Tarkoituksena oli luoda varhaiskasvatuksen henkilöstön tarpeiden mukaisia materiaaleja kehotunnekasvatuksen käsittelyyn lasten kanssa. Opinnäytetyöstä syntyneen oppaan avulla avattiin kehotunnekasvatuksen osa-alueita pyrkimyksenä lisätä tietoisuutta aiheista, sekä tarjota oppaan avulla paljon erilaista materiaalia aiheiden käsittelyn tueksi. Työelämäyhteistyö kertoi palautteessaan, kuinka oppaassa on paljon erilaisia materiaaleja kehotunnekasvatuksen käsittelyn tueksi ja kuvaili niiden helpottavan toiminnan suunnittelua päiväkodin arjessa. Työelämäyhteistyön palautteen perusteella voisi arvioida kehotunnekasvatusoppaan onnistuneen.

Kehotunnekasvatus on suhteellisen tuore tutkimuksenkohde, mikä näkyy tutkimus- ja ammattikirjallisuuden vähäisyytenä. Tällä hetkellä Väestöliitto (n.d.-a) tarjoaa paljon tietoa, joka on helposti saavutettavissa niin ammattilaisille kuin lasten huoltajillekin. Väestöliitto (n.d.-a) on yhdessä Raisa Cacciatoren sekä muiden asiantuntijoiden kanssa kasvattanut tietoisuutta kehotunnekasvatuksesta ja tuottanut ammattilaisille sekä huoltajille kehotunnekasvatukseen materiaaleja.

Huoltajien vastausmäärä oli odotettua niukempi ja toiveena oli isompi otanta kyselyn toimiessa aineistonkeruumenetelmänä. Pohdimme olisiko pidempi kyselyyn vastaamisaika lisännyt vastausten määrää sekä sitä olisiko jollakin toisella aineistonkeruumenetelmällä saattanut saavuttaa vahvemman otannan, esimerkiksi vanhempainillassa huoltajia haastatellen. Mielestämme oli yllättävää, ettei kukaan kyselyyn vastanneista huoltajista nostanut lisääntymisen aihealuetta yhdeksi tärkeimmistä. Ennakkoajatuksemme oli, että huoltajat kokisivat tuen tarvetta lisääntymisen käsittelyyn lasten kanssa. Pohdimme tämän mahdollisesti johtuvan siitä, että huoltajat saattaisivat kokea lasten olevan liian nuoria lisääntymisen käsittelemiseen sekä tietämättömyydestä ikätasoisien kerronnan toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa.

Kehotunnekasvatusoppaan toteuttaminen sujui mielestämme suunnitelmien mukaisesti ja luovutimme sen työelämäyhteistyölle tulostettuna fyysisessä kansiossa. Oppaan tietosuudet, toimintatuokit ja kirjasuositukset muodostavat yhdessä toimivan kokonaisuuden kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Työelämäyhteistyöltä saatu palaute tukee oppaan onnistuneisuutta sekä sen tarpeellisuutta. Saamamme palautteen mukaan opas on erittäin monipuolinen ja kattava. Olisimme toivoneet työelämäyhteistyöltä kehotunnekasvatusoppaaseen kehittämissuhteita, sillä aina voi kehittää. Kehittämissuhteiden puutteen voisi myös ajatella tarkoittavan sitä, että oppaamme oli varsin kaivattu. Huomasimme itse jälkikäteen vammaisuuden puuttuvan oppaan kuvituksesta. Tämä olisi ollut tärkeä lisäys moninaisuuden näkökulmasta.

Oma tietoisuutemme kehotunnekasvatuksesta on opinnäytetyöprosessin aikana lisääntynyt ja toivomme lisäävämmekin kehotunnekasvatusoppaamme avulla muidenkin tietoisuutta aiheesta. Koko opinnäytetyöprosessi on ollut sujuvaa ja keskinäinen yhteistyömme on toiminut prosessin aikana yhteisymmärryksessä. Yhteistyö työelämäyhteistyön kanssa sujui hyvin ja saimme toteutettua tutustumis- sekä toimintakerran ongelmitta.

Kehotunnekasvatusoppaan kehittämissuhteiksi ideoimme oppaan tekstien kirjoittamisen niin, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä olisi mahdollisuus lukea ne suoraan lapselle kirjan tavoin. Lasten ja huoltajien osallisuutta olisi voinut lisätä kehotunnekasvatusoppaan suunnitteluvaiheessa, laajemmalla mielipiteiden selvittämisellä. Lapsilta olisi voinut kysyä esimerkiksi heidän toiveitansa koskien oppaan toiminnallisia tuokioita. Huoltajia olisi voinut ottaa mukaan tiiviimmin järjestämällä koulutuksenomaisen tilaisuuden kehotunnekasvatuksesta, johon liittyisi työpajatyöskentelyä. Tämä olisi samalla voinut toimia myös aineistonkeruumenetelmänä. Jatkotutkimusehdotuksena voitaisiin varhaiskasvatuksen henkilöstön sijasta keskittyä tarkemmin lasten tai huoltajien näkökulmaan kehotunnekasvatuksesta, sillä koemme, että aihetta on mahdollista käsitellä vielä useasta näkökulmasta.

Lähteet

- De Melker, S. (2015). *The case for starting sex education in kindergarten*. PBS News. <https://amaze.org/wp-content/uploads/2016/09/pbs-benefit-of-starting-in-kindergarten.pdf>
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hujala, E. & Turja, L. (2017). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (2016). *Keho on leikki—Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Duodecim.
- Kunnari, S. & Rätty, R. (2021). *Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa: varhaiskasvattajien näkemyksiä* [opinnäytetyö, Lab-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202104286119>
- Montclair State University News. (2020). *Experts: Sex education should begin in kindergarten*. Montclair State University. [experts-sex-education-should-begin-in-kindergarten](https://www.montclair.edu/news/experts-sex-education-should-begin-in-kindergarten)
- OPH. (n.d.). *Tunteesta tunteeseen—ihmismielen tarina kuvin ja sanoin*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>
- OPH. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Punnonen, S. (2021). *Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa* [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202104263624>
- Rauhankasvatusinstituutti. (n.d.). *Sadutus*. Maailmankoulu. <https://maailmankoulu.fi/sadutus/>
- Rissanen, R. (2021). *Kettu-opas varhaiskasvatuksen toiminnalliseen kehotunnekasvatukseen 3–5-vuotiaille* [opinnäytetyö, Savonia ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105057083>

- Sippel, E. (2019). *Olen ainutkertainen: Lapsen seksuaaliterveydestä sarjakuvin*.
- Strandell, H. (2005). *Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus*. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193846>
- THL. (2021). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Väestöliitto. (n.d.-a). *Mitä on kehotunnekasvatus*. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/>
- Väestöliitto. (n.d.-b). *Lasten kehotunnekasvatus*. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>
- Väestöliitto. (n.d.-c). *Mitä on kehotunnekasvatus*. Sisältökuvaus. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/17d8cd7e-tiivistelma-suomenni-1-2020.pdf>
- Väestöliitto. (n.d.-d). *Turvataidot*. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/hyvinvointi/turvataidot/>
- Väestöliitto. (n.d.-e) *Sisältää kahdeksan aihetta*. [kehotunnekasvatuksessa-on-kahdeksan-aihetta](#)
- Väestöliitto. (n.d.-f). *Tue lapsen kehitystä -julistet 0–6v*. Materiaalit, mallit ja työkalut. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/verkkokurssit-ja-materiaalit/materiaalit-mallit-ja-tyokalut/>

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Kehotunnekasvatus – Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Opinnäytetyön tekijät: Liisa Jokikuona ja Tiia Leponiemi

AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Toiminnallisen opinnäytetyön aineisto kerätään Hattulan kunnan varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ja ryhmän lasten huoltajilta. Aineisto kerätään sähköisellä kyselyllä Forms-kautta ja se tulee olemaan tekstimuodossa. Aineistosta ei tule esille kenenkään henkilötietoja.

AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Opinnäytetyön tutkimusaineisto tallennetaan ja säilytetään Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijan henkilökohtaisessa Microsoft Officen pilvipalvelussa. Näin aineisto on helposti ja ainoastaan molempien opinnäytetyön tekijöiden saatavilla.

AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineisto tuhoetaan yhden vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymispäivästä. Tähän asti aineistoa säilytetään vain opinnäytetyön tekijöiden saavutettavissa.

Liite 2: Huoltajien kysely

Toiveita kehotunnekasvatuksen käsittelyyn lapsesi ryhmässä

Tähän kyselyyn vastaamalla pääset tuomaan esille toiveitasi kehotunnekasvatusoppaaseemme ja täten sinulla on mahdollisuus vaikuttaa päiväkodissa järjestettävään kehotunnekasvatukseen. Vastauksesi käsitellään anonyymisti.

Mitä tarkoittaa kehotunnekasvatus?

Kehotunnekasvatus sisältää lapsen ikätasolle sopivaa tietoa kehosta, tunteista ja lasten oikeuksista. Kehotunnekasvatusta käsiteltäessä lapsi oppii muun muassa tunnetaitoja, kuten nimeämään ja tunnistamaan omia ja muiden tunteita. Myös turvataitoja, eli kuinka arvostaa omaa ja muiden kehoja ja rajoja, esimerkiksi luvan kysyminen halaamiseen.

Sosionomiopiskelijat

Liisa Jokikuona & Tiia Leponiemi

Kehotunnekasvatuksen aihealueet ja esimerkit sisällöistä:

keho ja kehitys: kehonosat ja sen toiminta, kuten ruoasulatus

tunteet: omien ja muiden tunteiden ilmaisu sekä niiden tunnistaminen

läheisyys, hyväolo ja itsetunto: hoiva ja hellyys vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kehokuvaa

ympäristö ja muut ihmiset: erilaiset perheet ja -kodit sekä kulttuurit

hyvinvointi ja terveys: myönteinen kosketus ja läheisyys

lisääntyminen: eri tavat, joilla lapsi voi tulla perheeseen ja siitä, kuinka vauva syntyy

normit ja tavat: miten toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja paikoissa

lasten oikeudet: lapsen kuunteleminen ja häntä askarruttaviin kysymyksiin vastaaminen

1. Käsitelläänkö sinun mielestäsi päiväkodissa tarpeeksi kehotunnekasvatuksen osa-alueita?

Käsitellään tarpeeksi

Ei käsitellä tarpeeksi

En osaa sanoa

2. Kerro ja perustele vastauksesi kehotunnekasvatuksen osa-alueiden käsittelemisestä.

Esim.: "Käsitellään tarpeeksi, koska..."

3. Mitä kehotunnekasvatuksen osa-alueista toivoisit erityisesti käsiteltävän päiväkodissa?

(voit valita useamman)

keho ja kehitys

tunteet

läheisyys, hyväolo ja itsetunto

ympäristö ja muut ihmiset

hyvinvointi ja terveys

lisääntyminen

normit ja tavat

lasten oikeudet

4.Miksi juuri tämä alue/alueet? (luettele valitsemasi alueet)

5.Oletko saanut tukea päiväkodilta kehotunnekasvatukseen?

kyllä

en, vaikka olisin kaivannut tukea

en ole tarvinnut tukea

6.Jos olet saanut tukea, kuvaile millaista ja kerro onko siitä ollut apua.

7.Jos et ole saanut tukea, kuvaile minkälainen tuki olisi ollut tarpeen.

8.Mitä muuta toivoisit lapsesi kehotunnekasvatukselta?

Liite 3: Varhaiskasvatuksen henkilöstön kysely

Toiveita kehotunnekasvatuksen käsittelyyn lapsesi ryhmässä

Tähän kyselyyn vastaamalla pääset tuomaan esille toiveitasi kehotunnekasvatusoppaaseemme ja täten sinulla on mahdollisuus vaikuttaa päiväkodissa järjestettävään kehotunnekasvatukseen. Vastauksesi käsitellään anonyymisti.

Mitä tarkoittaa kehotunnekasvatus?

Kehotunnekasvatus sisältää lapsen ikätasolle sopivaa tietoa kehosta, tunteista ja lasten oikeuksista. Kehotunnekasvatusta käsiteltäessä lapsi oppii muun muassa tunnetaitoja, kuten nimeämään ja tunnistamaan omia ja muiden tunteita. Myös turvataitoja, eli kuinka arvostaa omaa ja muiden kehoja ja rajoja, esimerkiksi luvan kysyminen halaamiseen.

Sosionomiopiskelijat

Liisa Jokikuona & Tiia Leponiemi

Kehotunnekasvatuksen aihealueet ja esimerkit sisällöistä:

keho ja kehitys: kehonosat ja sen toiminta, kuten ruoasulatus

tunteet: omien ja muiden tunteiden ilmaisu sekä niiden tunnistaminen

läheisyys, hyväolo ja itsetunto: hoiva ja hellyys vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kehokuvaa

ympäristö ja muut ihmiset: erilaiset perheet ja -kodit sekä kulttuurit

hyvinvointi ja terveys: myönteinen kosketus ja läheisyys

lisääntyminen: eri tavat, joilla lapsi voi tulla perheeseen ja siitä, kuinka vauva syntyy

normit ja tavat: miten toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja paikoissa

lasten oikeudet: lapsen kuunteleminen ja häntä askarruttaviin kysymyksiin vastaaminen

1.Käsitelläänkö sinun mielestäsi päiväkodissa tarpeeksi kehotunnekasvatuksen osa-alueita?

Käsitellään tarpeeksi

Ei käsitellä tarpeeksi

En osaa sanoa

2.Kerro ja perustele vastauksesi kehotunnekasvatuksen osa-alueiden käsittelemisestä.

Esim.: "Käsitellään tarpeeksi, koska..."

3.Mitä kehotunnekasvatuksen osa-alueista toivoisit erityisesti käsiteltävän päiväkodissa?

(voit valita useamman)

keho ja kehitys

tunteet

läheisyys, hyväolo ja itsetunto

ympäristö ja muut ihmiset

hyvinvointi ja terveys

lisääntyminen

normit ja tavat

lasten oikeudet

4.Miksi juuri tämä alue/alueet? (luettele valitsemasi alueet)

5.Oletko saanut tukea päiväkodilta kehotunnekasvatukseen?

kyllä

en, vaikka olisin kaivannut tukea

en ole tarvinnut tukea

6.Jos olet saanut tukea, kuvaile millaista ja kerro onko siitä ollut apua.

7.Jos et ole saanut tukea, kuvaile minkälainen tuki olisi ollut tarpeen.

8.Mitä muuta toivoisit lapsesi kehotunnekasvatukselta?

Liite 4: Kehotunnekasvatusopas

Kehotunnekasvatusopas

ALKUSANAT

Kehotunnekasvatukseen kuuluu kahdeksan osa-aluetta: keho ja kehitys, tunteet, läheisyys, hyväolo ja itsetunto, ympäristö ja muut ihmiset, hyvinvointi ja terveys, lisääntyminen, normit ja tavat sekä oikeudet.

Kehotunnekasvatus on alle kouluikäisten lasten seksuaalikasvatusta ja sisältää lapsen ikätasolle sopivaa tietoa. Se on käsitteenä seksuaalikasvatusta kuvaavampi ja neutraalimpi ja on tämän vuoksi jäänyt käyttöön. Kehotunnekasvatukseen kuuluu paljon tärkeitä aiheita, joita on oleellista käsitellä lasten kanssa. Tämän vuoksi halusimme jakaa menetelmiä sekä vinkkejä aiheiden käsittelyyn.

Opas on tarkoitettu varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön ja syntynyt toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena. Oppaasta löytyy tietoa kaikista kehotunnekasvatuksen aihealueista sekä toiminnallisia tuokioita ja kirjavinkkejä.

Sivujen värikoodaus:

- menetelmiä toimintaan
- kirjasuositukset
- tietoiskut

25.4.2022 Hämeenlinna

Liisa Jokikuona ja Tiia Leponiemi

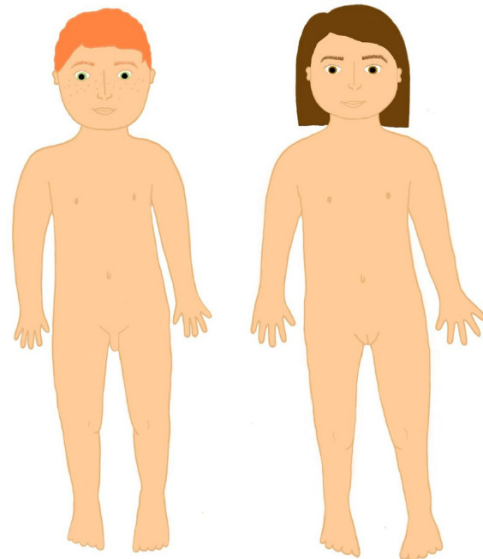
SISÄLTÖ

Keho ja kehitys	1
Kehoaskartelu & jumppalaulu.....	5
Kirjasuositukset.....	7
Hyvinvointi	8
Mitä on unnutus?.....	8
Moninaisuus	9
Sukupuoli ja sen moninaisuus.....	9
Oma perheeni & sadutus.....	11
Kirjasuositukset.....	12
Lasten oikeudet	13
Turvataidot	15
Menetelmiä turvataitojen käsittelyyn.....	16
Kirjasuositukset.....	17
Normit ja tavat	18
Vinkkejä tuokiolle.....	19
Kirjasuositukset.....	20
Tunteet	21
Tunnekuvat.....	22
Menetelmiä tunnetaitoihin.....	25
Kirjasuositukset.....	27
Lisääntyminen	28
Vauvan koti -askartelu.....	29
Kirjasuositukset.....	32
Ammattilaisten identiteetti	33
Ammattikirjallisuussuosituksia ja lähteet	34

Keho ja kehitys

Lapsi pitää kehoaan itsestäänselvytenä niin kauan kun se ei vaivaa mitenkään. Lapsuudessa kehosuhteessa onkin kyse siitä, onko lapsen hyvä olla omassa kehossaan. Oma kehon arvostus muokkautuu kokemusten kautta, joko lisääntyen tai vähentyen. (Cassiatore ym., 2008, s. 174-176) Onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa luodaan turvallista ja hyväksyvää ilmapiiriä. Lapsella on oikeus tutustua omaan kehoonsa ja lapsuuden yhtenä perustehtävänä onkin oman kehon haltuun ottaminen (Väestöliitto, n.d.).

Lasta voi pyytää istumaan syliin tai viereen. Tällöin tuetaan lapsen itsetunnon kehittymistä antamalla lapselle kokemus siitä, että hänen lähellensä halutaan olla ja siinä on hyvä olla. (Cacciatore ym., 2008, s. 182) Mitä enemmän lapsi saa läheisyyttä sitä paremmaksi hänen itsetuntonsa kasvaa. Kosketuksen merkitys kehoitsetuntoon on merkittävä. Lempeä, turvallinen ja hyväksyvä kosketus kehittää lapsen itsetuntoa ja turvan tunnetta. (Sippel, 2019, ss. 18–19)

Kehosta ja sen osista puhuttaessa on tärkeää muistaa puhua kaikista osista samanarvoisesti. Samanarvoinen puhe ennaltaehkäisee häpeän muodostumista esimerkiksi sukupuolielimiä kuvaaville sanoille. Tarkoituksena on luoda ilmapiiri, jossa olisi normaalia ja arkista puhua kaikista kehonosista. Positiivinen ja hyväksyvä puhe auttaa lasta kokemaan kehonsa myönteisesti. Positiivinen ja avoin ilmapiiri myös rohkaisee lasta kysymään kehoonsa liittyvistä asioista. (Sippel, 2019, ss. 18–19)

Lapsella on oikeus saada todenmukaisia vastauksia kysymyksiinsä. Mikäli kasvattajien asenteena on ainoastaan vastata lasten esittämiin kysymyksiin, voi tällöin osa lapsista jäädä vaille kehotunnekasvatusta. Kasvattajalähtöinen kehotunnekasvatuksen opetus on yhtä tärkeää kuin muidenkin taitojen opettaminen. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 42) Kasvattajana on muistettava myös oman roolinsa merkitys kehoista puhuessa. Jos aikuinen puhuu omasta tai toisten kehoista moittien, se jää lapsen mieleen ja voi saada lapsen ajattelemaan itsestään ja kehostaan negatiivisesti. Lapsen oppiessa kunnioittamaan kehoaan syntyy tukeva pohja seksuaaliselle hyvinvoinnille. (Sippel, 2019, ss. 18–19 & ss. 52–53)

Keskusteluvinkkejä:

- puhetta erilaisista kehoista kirjoja hyödyntämällä
- kaikki kehot ovat arvokkaita
- millä tavoilla voi kehoaan kiittää ja arvostaa
- miten pitää huolta kehosta (uni, ravinto ja liikkuminen)

Aistit

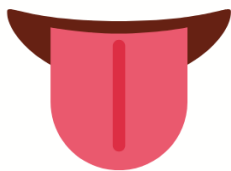
KUULO

NÄKÖ

HAJU

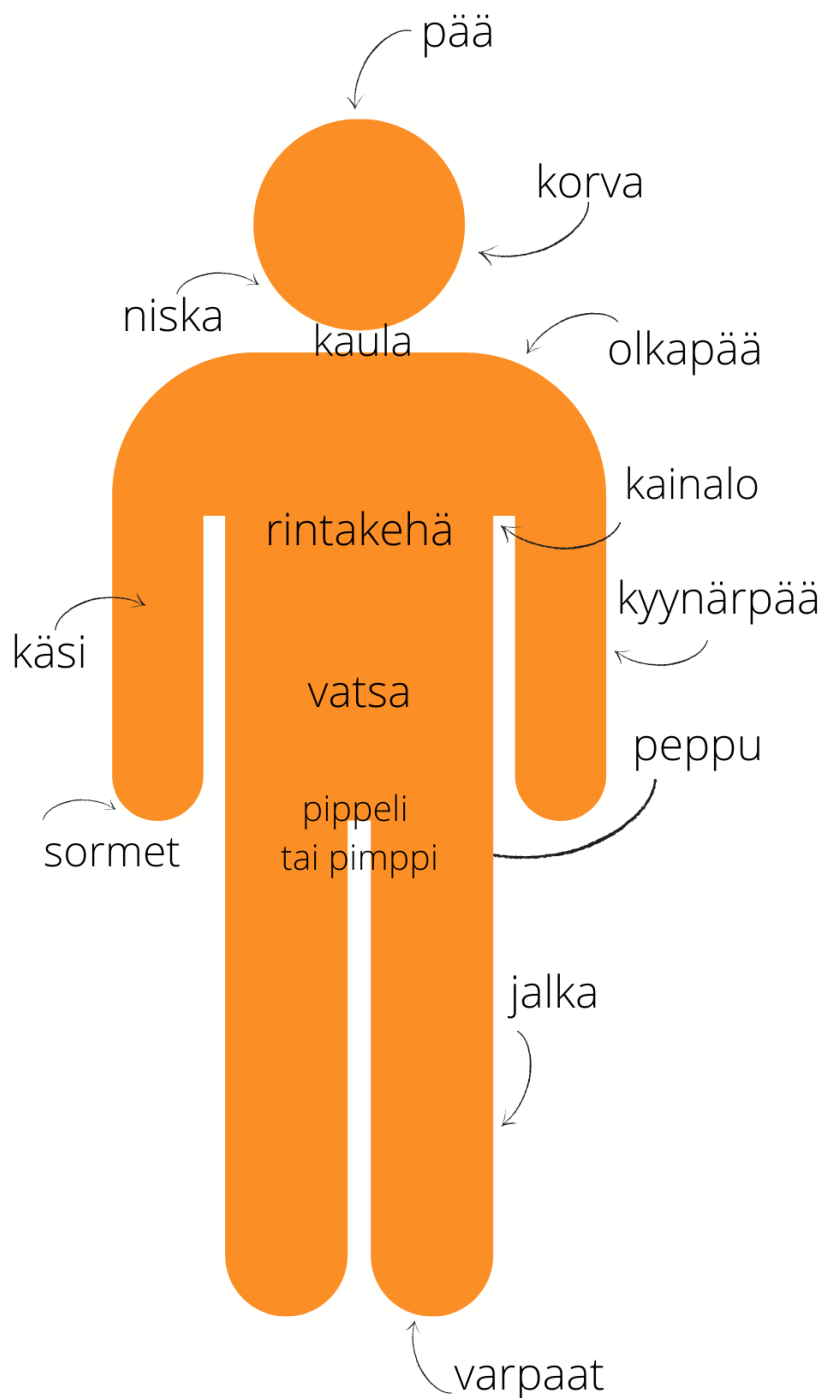

MAKU

TUNTO

Ihminen

Kehoaskartelu & jumppalaulu

Askarteluun tarvitaan:

- kartonkia
- sakset
- kyniä
- ohut puutikku

Ennen askartelua käydään läpi kehon eri osat.
Suositeltu kartongin koko on A4.

Ohjeista lapsia vaihe vaiheelta piirtämään koko vartalo. "Piirtäkää paperin yläosaan pää." Tämän jälkeen voi esimerkiksi kysyä "Mikä tulee pään jälkeen seuraavana, kun mennään alaspäin kehoa." Näytä lapsille ohjeistaessasi omasta kehosta mitä piirretään, eli osoita päätäsi, kun pyydät piirtämään paperille pään. Voit myös pyytää lapsia katsomaan mallia omasta kehosta.

Ohjeista vartalon piirtämisen jälkeen lapsia piirtämään ihmiselle vaatteet. Lopuksi ihminen leikataan pahvista irti ja liimataan puutikun esimerkiksi grillitikun päähän. Valmiit pahvi-ihmiset voi ottaa leikkeihin mukaan. Niillä voi myös tehdä teatteriesityksiä.

Fröbelin Palikat

Jumppalaulu (pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat)

Temppurata

Rakenna yhdessä lasten kanssa temppurata, huomioi eri kehonosien käyttö monipuolisesti. Esimerkiksi jalkojen käyttö tasapainoillessa ja käsien käyttö heittäessä hernepusseja.

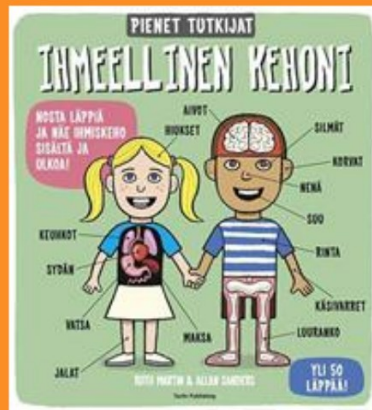
Temppuradassa voi hyödyntää esimerkiksi penkkejä, patjoja, hulaivanteita, hernepusseja, köysiä ja jumppapalloja.

Temppuradan päätteeksi keskustelkaa lasten kanssa temppuradan eri osista ja pohtikaa mitä kehonosia tuli kyseisessä kohdassa käyttää.

Kirjasuosituksia keho ja kehitys:

Ihmeellinen kehoni
Ruth Martin

Miten aistit toimivat
Katie Daynes

Kysy ja kurkista! : Ihminen
Katie Daynes

Meidän ja muiden kehot
Mary Hoffman

Hyvinvointi

Hyvinvoiva lapsi tietää kehotunnekasvatuksen näkökulmasta asianmukaiset sanat kehon intiimipaikoille sekä lisääntymiselle. Hän saa kysyä vapaasti kysymyksiä ja tuntee tärkeimmät turvataidot sekä osaa käyttää niitä. Lapsi osaa myös suojata yksityisyyttään ja antaa yksityisyyden rauhaa muille sekä toimia ystävyyssuhteissaan. Lapsi kokee olevansa ja on turvassa ja hakee läheisyyttä ja hellyyttä sitä halutessaan. (Väestöliitto, n.d.)

Hyvinvoiva lapsi kokee ylpeyttä omasta kehostaan, tunteistaan ja ajatuksistaan. Lapsen seksuaaliterveyden ollessa hyvä, lapsella on mahdollisuus oppia ja toimia ikätasonsa mukaisesti. Hän saa tutustua kehoonsa sekä tunteisiinsa ohjatusti ja turvallisesti. Lapsen hyvinvointia tukee läheiset ihmissuhteet, hoiva sekä kosketus. (Väestöliitto, n.d.)

Mitä on unnutus?

Lapsen itsetydytystä kutsutaan unnuttamiseksi. Unnutaminen on lapsen tapa hakea hyvää oloa koskettelemalla sukupuolielimiään tai hieromalla niitä jotakin esinettä vasten. Hyvän olon hakemisen lisäksi lapsi voi unnuttaa esimerkiksi yrittäessään nukahtaa, rentoutuessaan, keskittyessään, turhautuessaan, hakiessaan turvallisuuden tunnetta tai lohdutusta, purkaessaan ahdistusta tai tylsistyessään. Syitä unnutukselle on siis monia. Lapsen kehossa tapahtuvat reaktiot ovat kuitenkin erilaisia aikuisiin verrattuna. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 223–225)

Lapsen unnuttaminen on täysin luonnollista ja osa itseensä tutustumista. Lapselle sukupuolielimien koskettelu on aivan yhtä luonnollista kuin vaikka oman nenän koskettaminen. Lapsi ei yhdistä siihen häpeää. Lapselle tulee opettaa, että unnutus on hän oma yksityinen juttunsa, jota voi tehdä omassa rauhassa esimerkiksi oman peittonsa alla. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 223–226)

Moninaisuus

Perheiden moninaisuus on nykypäivää ja siitä on tärkeää puhua. Jokainen lapsi tarvitsee taitoja kohdata moninaisuutta. Näitä ovat tasa-arvoisuus, joustavuus ja avoimuus. Lapsia voi tutustuttaa erilaisiin perheisiin esimerkiksi kirjallisuuden kautta.

Perheistä voi puhua kertomalla, että on olemassa monenlaisia perheitä, erinäköisiä, erivärisiä ja eri lailla pukeutuvia perheitä. Sellaisia, joissa on vain yksi aikuinen, perheitä, joissa on vammainen perheenjäsen, sijais- ja adoptioperheitä, uusioperheitä, maahanmuuttajaperheitä sekä sateenkaariperheitä, eli perheessä voi olla esimerkiksi kaksi äitiä tai kaksi isää. On tärkeää, että lapsen maailmankuvaa ja asenteita rakennetaan tasa-arvoiseksi, avoimiksi ja totuuden mukaisiksi. Tällä voidaan ehkäistä kiusaamista. (Väestöliitto, n.d.)

Sukupuoli ja sen moninaisuus

Lapsella on oikeus sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen, jota voi toteuttaa esimerkiksi kannustamalla lapsia valitsemaan leikkejä monipuolisesti. Eikä aina stereotyyppisesti, että tytöt leikkimään nukeilla ja pojat autoilla.

Lapsille voi kertoa, että kaikki ihmiset eivät ole tyttöjä tai poikia vaan jotain siltä väliltä. Silloin ihminen tuntee olevansa toisinpäin kuin miltä näyttää, eli tytöltä näyttävä ihminen voikin kokea olevansa poika. Joku voi myös tuntea, ettei ole kumpikaan, tyttö tai poika. On tärkeää korostaa sitä, että jokainen lapsi on oikeanlainen juuri omana itsenään, sellaisena kuin on. Sekä sitä, että jokaisen ihmisen oma tunne siitä millainen hän on, on tärkeä ja arvokas. (Väestöliitto, n.d.)

Maailmaan voi syntyä myös lapsi, josta ei heti suoraan voida sanoa onko hän tyttö vai poika. Silloin ihmistä kutsutaan intersukupuoliseksi. Jotkut lapset voivat myös kokea vahvasti olevansa eri sukupuolta, kuin mille keho näyttää. Joskus kyse on vain leikistä, mutta joskus kokemus on pysyvä. Kaikki lapset ovat oikeanlaisia juuri sellaisena kuin he ovat ja aivan yhtä arvokkaita keskenään. Lapsen kokemusta tulee kunnioittaa ilman luokittelua, leimaamista tai omaa diagnosoitua. (Väestöliitto, n.d.)

Kirjasuositus:

Kirja kertoo sadunomaisesti intersukupuolisen pienen lohikäärmeen syntymästä ja on ensimmäinen suomenkielinen lastenkirja intersukupuolisuudesta. Aikuisille tämä kirja antaa mallin siitä, miten puhua näistä tärkeistä aiheista lasten kanssa. (Seta ry, n.d.)

Oma perheeni & sadutus

Taiteiluun tarvitaan:

- vesivärit ja vettä
- sivellin
- vesiväripaperia A4
- maalarinteippiä
- alusta
- puuvärejä tai tusseja

Valmistele taiteiluhetki etukäteen, teippaamalla vesiväripaperit maalarinteipillä kiinni alustoihin. Paperille lapsi maalaa tai piirtää oman perheensä. Vesivärejä käytettäessä teoksen annetaan kuivua.

Sadutukseen tarvitaan:

- valmis taideteos perheestä
- muistiinpanovälineet

Lapsi ottaa mukaan perheestään tekemänsä teoksen.

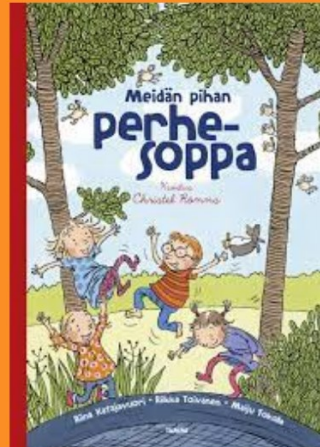
Aikuinen ohjeistaa lasta kertomaan perheestään jonkun itse keksimän tarinan. Aikuinen ei saa ohjailla tai esittää tarkentavia kysymyksiä.

Tarkoitus on, että aikuinen toimii täysin kuuntelijan roolissa ja samalla kirjaa lapsen tarinaa. Lapsen lopettaessa tarinansa, aikuinen lukee sen lapselle ääneen ja lapsi saa halutessaan muuttaa jotakin tarinan kohtaa. Valmis tarina kirjoitetaan taideteoksen taakse. Valmiit taideteokset ripustetaan roikkumaan, esimerkiksi katosta, jolloin sadutustekstikin on uudelleen luettavissa.

Sadutusta voi hyödyntää myös esimerkiksi jonkun lapselle läheisen ihmisen merkkipäivänä tai äitien- ja isänpäivänä.

Kirjasuosituksset moninaisuus:

Meidän pihan perhesoppa
Riina Katajavuori

Monen sortin perheet
Felicity Brooks

Ikioma perheeni
Tittamari Marttinen

Lasten oikeudet

Lapsilla on oikeus saada ikätasoisensa mukaista tietoa, vaikka tiedon antaminen tuntuisikin kasvattajista vaikeasti lähestyttävältä tai siltä, ettei näin pienet lapset tarvitsisi kehotunnekasvatusta. (Väestöliitto, n.d.) Käytännössä kehotunnekasvatus on aivan samanlaista opettamista, kuin mikä tahansa muukin alue. Täytyy vain löytää oikeat sanat, joilla asioista puhuu. Lapset eivät koe kehotunnekasvatuksen osa-alueisiin liittyviin teemoihin samanlaista häpeää tai nolostumisen tunnetta.

Lapsella on oikeus saada tietää oikeuksistaan ja oikeus esittää kysymyksiä, myös seksuaalisuuteen, eli kehotunnekasvatukseen liittyen. Lapselle tulee antaa paikkaansa pitäviä ja asiallisia vastauksia, muuttamatta kysymystä joksikin muuksi ja muistaen lapsen iän. Kun lapsi saa vastauksia kysymyksiinsä, tulee hän jatkossakin uskaltamaan kysyä erilaisista asioista. (Sippel, 2019, s. 64)

Lapsella on oikeus oppia käyttämään sopivia sanoja ja oikeus puhua kaikesta. Hänellä on oikeus saada arvostusta riippumatta sukupuolesta tai siitä, miten hän kokee sukupuolensa. Lapsella on oikeus leikkiä erilaisia sukupuoliroolileikkejä ja kokeilla erilaisia sukupuolirooleja. Roolien kokeileminen ei ole lainkaan haitallista, vaan antaa lapselle tilaisuuden nähdä asioita eri kulmasta. Esimerkiksi tilanteeseen, jossa poika pukee päälleen prinsessamekon ja painaa päähänsä timanttisen tiaran, ei ole tarvetta puuttua. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 111–112)

Lapsella on myös oikeus saada turvaa, tukea ja suojelua. Hänellä on oikeus omaan yksityisyyteen ja turvalliseen läheisyyteen. Eikä lapsen tulisi joutua mukaan toimintaan, joka ei vastaa hänen ikätasoaan. Lapsella on myös oikeus päättää omasta kehostaan ja oppia turvataitoja. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 2: Kohtele minua oikeudenmukaisesti, 6: Opetä minulle uusia asioita, 20: Pidä minusta huolta ja 34: Päättän omasta kehostani, sopivat kehotunnekasvatuksen teemoihin. (Väestöliitto, n.d.)

Turvataidot

4—6-vuotiaan lapsen seksuaalioikeuksiin kuuluu myös hyväksikäytöstä kertominen. Lapsen tasoisesti asiasta voi puhua kertomalla, että jotkut ihmisistä eivät ole hyviä — he vain esittävät kilttejä, mutta voivat tehdä pahaa. Lapselle tulee kuitenkin korostaa, että on aikuisten velvollisuus ja vastuu huolehtia lasten turvallisuudesta. Lasta on myös autettava omaksumaan asenne, että ”Minun kehoni kuuluu minulle ja siihen ei saa koskea ilman lupaa.” Oman mielipiteen esille tuomisen taito on osa turvataitoja ja turvakasvatusta. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 95–98)

Uimapukusääntö, eli se, että uimapuvun peittämä alue on oma alue, jota muut eivät saa katsoa tai koskettaa ilman lupaa on selkeä ja nivoutuu arkeen hyvin. Lapselle tulee myös opettaa se, että kosketus ei saa tuntua pahalta, eikä se saa olla salaisuus. Esimerkiksi ystävän yllättäessä halauksella, voi sanoa, ettei halua halailla, jos se tuntuu siinä tilanteessa kurjalta. Ystävän tulee kunnioittaa toisen rajoja ja kehoa. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 96)

Keskusteluvinkkejä:

- mikä tekee kaverista mukavan ja mikä ei
- missä paikassa on turvallista olla ja miltä silloin tuntuu kehossa ja mielessä
- miltä puolestaan tuntuu silloin, kun ei ole turvallinen olo

Menetelmiä turvataitojen käsittelyyn

Välineitä:

- paperista 2 kehoa
- pieniä kartonki ympyröitä
- sinitarraa

Ensiksi tehdään kaksi lapsen kokoista paperista ihmistä (tyttö ja poika) ja ne kiinnitetään seinälle. Tämän jälkeen lapsille annetaan kartongista leikattuja sinitarrallisia ympyröitä.

Ohjeista lapsia laittamaan sinitarrallinen ympyrä jompaan kumpaan ihmiseen. Sellaiseen kohtaan, johon kaveria ei saa koskea ilman lupaa.

Keskustelkaa lopuksi lasten uikkarialueista ja siitä kuinka kaikilla on oikeus omaan yksityisyyteen. Jokaisella on omat henkilökohtaiset alueensa, joihin toiset eivät saa koskea ilman lupaa.

Kirjasuosituksset lasten oikeudet ja turvataidot:

Urhea Pikku-Nalle - Saara Laiho

Suuri ei ja pieni ei - Mannerheimin lastensuojeluliitto

Pukkien pikku pila - Jeanne Willis

Enni Possunen sanoo en! - Isabel Abedi ja Julia Kaergel

Normit ja tavat

Lapsi oppii ympärillään olevien ihmisten ilmeistä, puheista ja äänensävyistä mikä on sallittua ja mikä ei. Näin hän oppii monenlaisia oman kulttuurinsa tapoja. (Väestöliitto, n.d.)

Hyvät sosiaaliset taidot ja tavat auttavat lasta pärjäämään erilaisissa tilanteissa eri ihmisten kanssa. Lapselle pitääkin opettaa, miten erilaisissa tilanteissa on sopiva käyttäytyä. Aikuisen tehtävä on ohjata hellästi vasta opettelevaa lasta. Kerro lapselle hyvistä tavoista, jotka liittyvät alastomuuteen ja kehon koskettamiseen sekä kehoon liittyvät sanat. (Väestöliitto, n.d.)

Jokaisella perheellä on samoja sääntöjä, mutta myös omat tavat ja säännöt ja lapsi alkaa huomata sen pian. Kerro lapselle kuinka kaikkia sitoo samat säännöt. Kerro myös yksityisen ja julkisen käsitteen ero. Opeta myös eri uskonnoista ja kulttuureista, mitä lapsi voi kohdata ja kuinka toimitaan muiden lasten kanssa heitä kunnioittaen. Opeta lapselle, kuinka kaikki ovat tärkeitä oman yhteisönsä jäseniä. (Väestöliitto, n.d.)

Vinkkejä tuokiolle

Lauluja säännöistä ja tavoista

- Hyvät tavat - Siina & Taikaradio
- Hienoja sanoja on paljon - Kielinuppu
- Kuningas El - Ipanapa

Lasten päivän rutiinit -piirustus

- Paperiin piirretään viivat niin, että siihen tulee neljä ruutua. Nämä ruudut nimetään aamuksi, päiväksi, illaksi ja yöksi. Jokainen lapsi saa piirtää ruutuihin, mitä hän tekee eri päivän aikoihin. Lopuksi voidaan esitellä muille lapsille tai aikuiselle piirustukset.

Kirjasuosituksset normit ja tavat:

Onnen avaimet
Petra Heikkilä

Hilma ja pingviini
Timo Parvela

Vessavintiöt
Hope Vestergaard

Mahdottomat aikuiset
Franziska Gehm

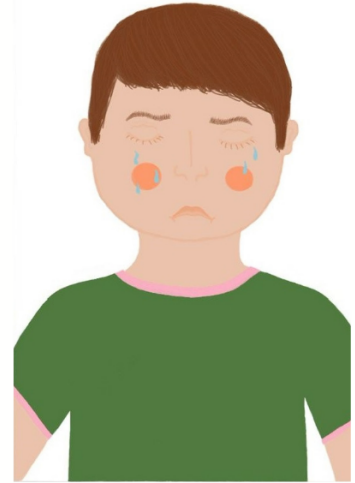

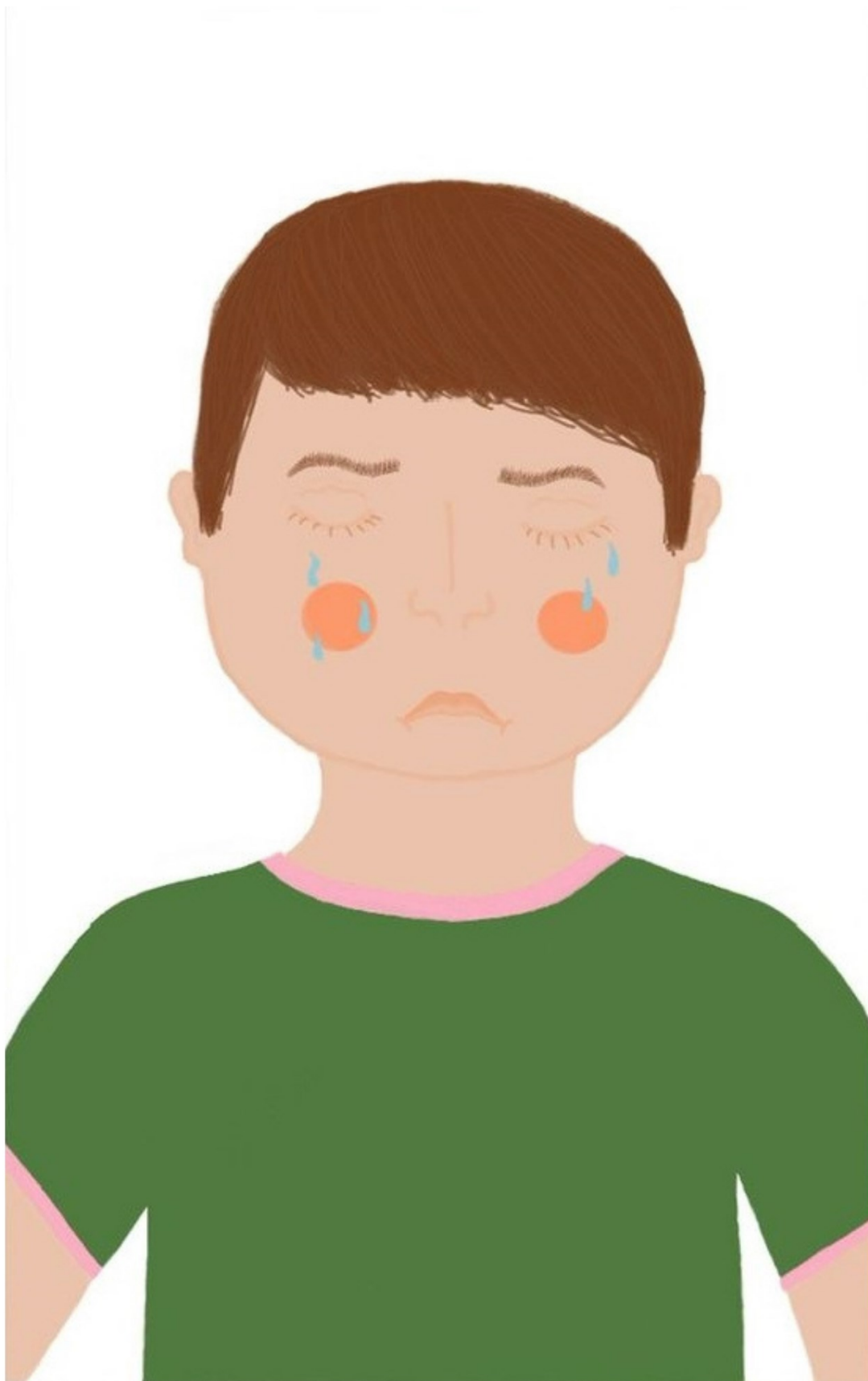
Tunteet

Tunteet kuuluvat kaikkien elämään. Tunteita tulee ja menee päivän mittaan ja jokainen niistä on arvokas. Jos tunteita peittää, ne jäävät kehoon erilaisina oireina. (Sippel, 2019, s. 36) Tämän vuoksi lasten tunnekasvatus onkin tärkeää, jotta aikuisiällä he hallitsevat ja hyväksyvät erilaiset tunteet. Lapset tuntevat tunteita voimakkaasti ja näyttävät niitä hyvin avoimesti. Tunteiden käsittelyä ja tunnistamista onkin hyvä aloittaa jo hyvin varhaisesta iästä.

Aikuisella onkin tärkeä tehtävä auttaa sanoittamaan ja käsittelemään lasten tunteita ja nimeämään niitä. Aikuisen salliessa kaikenlaiset tunteet ja hyväksyessään lapsen tavan ilmaista niitä, oppii lapsi, että hänen tunteitaan kunnioitetaan. Lasta on myös hyvä kannustaa puhumaan tunteista tutulle aikuiselle. (Sippel, 2019, s. 36)

Lapselle on myös tärkeä antaa positiivista palautetta tunteista. Voi sanoa esimerkiksi "Osaitpa hienosti kertoa miltä sinusta tuntuu". Voi myös tukea lasta sanomalla "Sinä saat tuntea näin". Lapselle täytyy myös tarjota tapoja mitkä helpottavat tunteiden käsittelyä esimerkiksi aikuisen syli, hetken oma rauha tai piirtäminen.

Menetelmiä tunnetaitoihin

Tunnekortit

- Lasten kanssa voi käydä tunteita läpi tunnekorteilla. Tunnekortteja on tarjolla eri sovelluksissa esimerkiksi MokaMera Emotions.

Lauluja tunteista

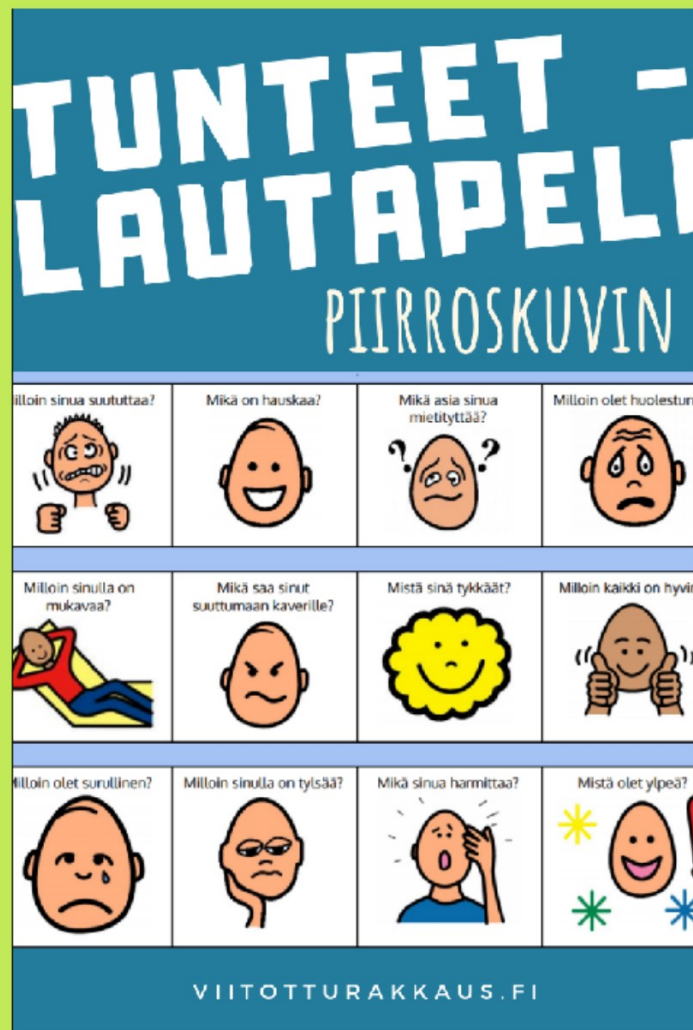
- Youtubesta löytyy Mielenterveystaidot Kasvuun- tililtä "Tunnelaulu" jossa käsitellään millaisia tunteita esiintyy arjessa.
- Kielinupun tililtä löytyy "Miltä tuntuu nallesta?"- laulu. Videolla lauletaan viittojen kuvien kanssa.

Lauluihin voi yhdistää soittimia, jotka kuulostavat eri tunteilta. Esimerkiksi triangeli, voisi kuvastaa iloa ja rumpu vihaa.

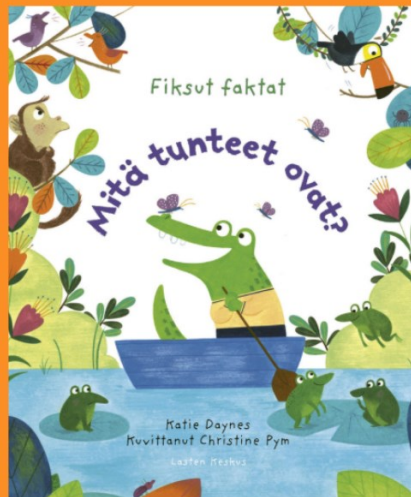
Tunnelautapeli

- Peli löytyy Viitotturakkaus.fi -sivustolta

Kirjasuosituksset tunteet:

Mitä tunteet ovat?
Katie Daynes

Ilon Milli ja Pelon Mölli
Jenna Kostet & Maisu Sandberg

Kysy ja kurista! Tunteet
Lara Bryan

Pikku-Litti ja lempparieno
Pija Lindenbaum

Lisääntyminen

Lapsia tulee perheisiin monella eri tavalla. Näitä tapoja ovat yhdyntä, adoptio, keinohedelmöitys ja sukusolujen luovutus. Lapselle on tärkeä korostaa, että kaikki tavat ovat yhtä tärkeitä. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 232)

Lapsia kiinnostaa mistä vauvat tulevat: miten vauva sai alkunsa, miten se meni vatsaan ja mistä se syntyy. Nämä asiat on hyvä kertoa lapselle totuuden mukaisesti käyttäen helposti ymmärrettäviä sanoja: raskaus, vauvan koti eli kohtu ja vauvansiemen, joka tarvitaan mieheltä ja naiselta (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 235).

Miten vauva saa alkunsa?

Lapselle voi kertoa esimerkiksi, kuinka isän vauvasiemen laitetaan pippelillä äidin pimppiin ja niin siemenestä alkaa kasvaa äidin mahassa vauva. Samalla voi kertoa, kuinka tällainen vauvasiemen tulee vain aikuisen miehen pippelistä.

Lapselle voi myös kertoa, kuinka aikuiset lahjoittavat vauvasiemeniä toisille, joilla niitä ei jostain syystä ole ollenkaan. Tällöin lääkäri laittaa lahjasiemenen koeputkeen ja ruiskun avulla sisälle äidin mahaan. Niin tehdään myös jos kaksi äitiä haluaa vauvan. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 237)

Miten vauva syntyy?

Vauvan syntymästä voi kertoa lapselle rehellisesti. Voi sanoa esimerkiksi ”Kun vauva on asunut äidin mahassa niin kauan, että vauva on tarpeeksi iso se syntyy äidin pimpestä ulos”. Jälleen käytetään lapselle helposti ymmärrettäviä sanoja. Lapselle voi myös kertoa, kuinka joskus lääkäri leikkaa vauvan ulos äidin mahan päältä. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 238–239)

Vauvan koti -askartelu

Askarteluun tarvitaan:

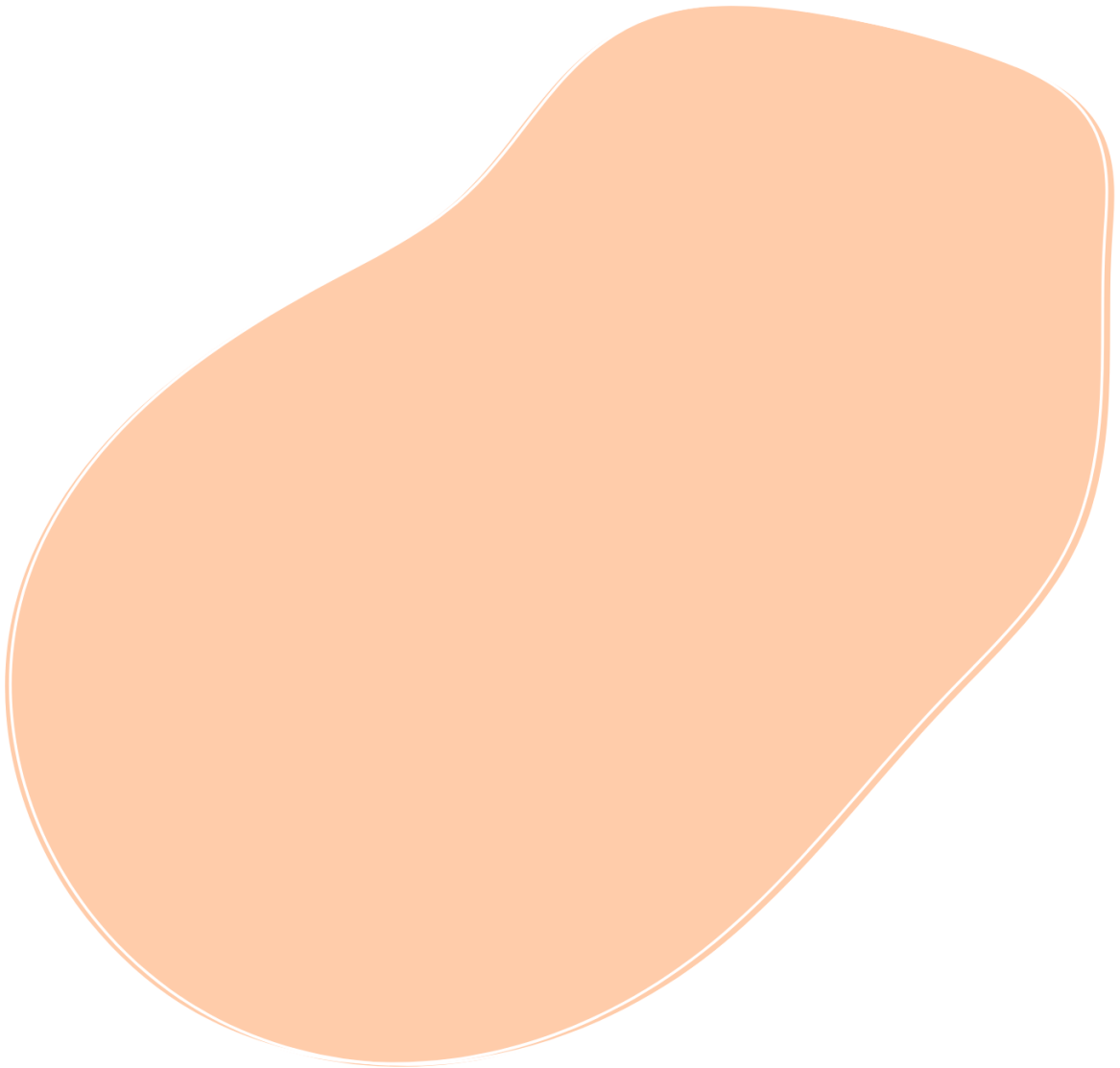
- kartonkia
- sakset
- liimaa
- lankaa

Askartelun voi aloittaa kertomalla kohdun olevan vauvan koti. Seuraavilla sivuilla on mallit kohdusta sekä vauvasta, joita voi hyödyntää askartelun tukena.

Anna lapsen leikata kohtu sekä vauva irti paperista ja ohjeista tämän jälkeen häntä liimaamaan vauva kohtuun. Napanuoran voi tehdä langasta sormivirkaten ketjusilmukkanauhaksi ja liimata napanuoran kohdalle.

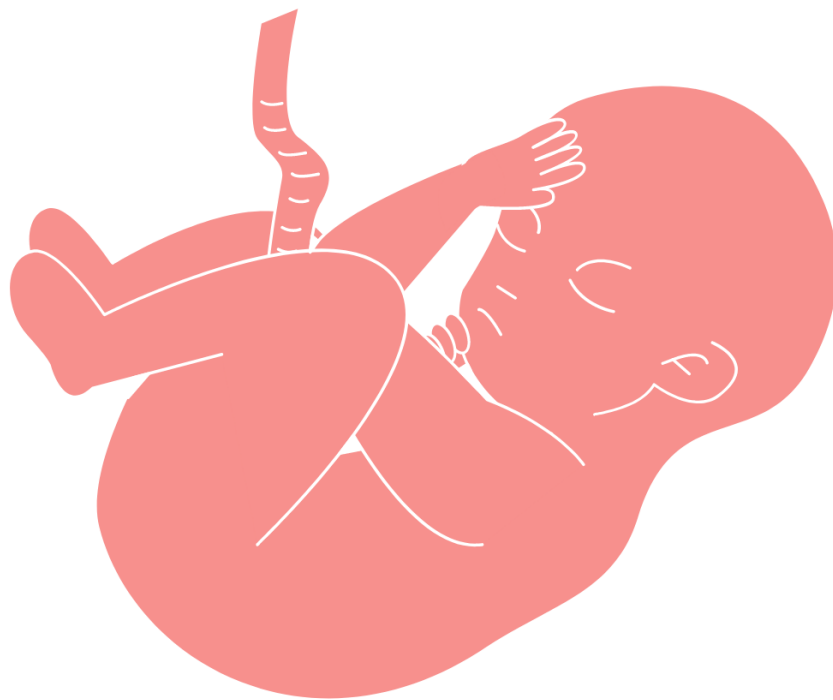

Kohtu

Kuva: Canva

Vauva

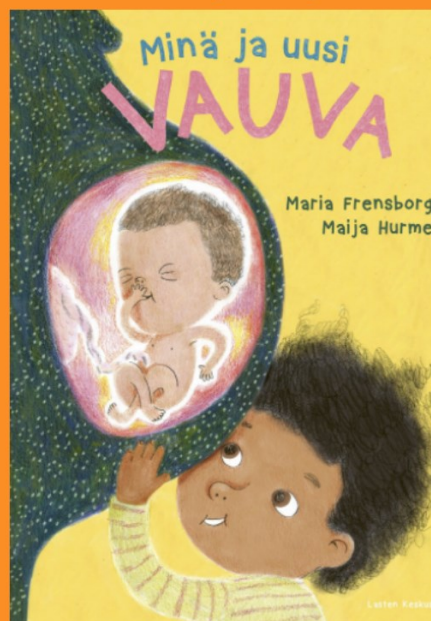
Kuva: Canva

Kirjasuosituksset lisääntyminen:

Onnikujan kaverukset ja pomppiva massu
Maaret Kallio & Susanna Ruuhilahti

Minä ja uusi vauva
Maria Frensborg & Maija Hurme

Mistä vauvat tulevat?
Katie Daynes

Ammattilaisten identiteetti kehotunnekasvattajana

AKTIIVISET

Tavallista ja tärkeää
Luonnollinen osa työtä
Kuuluu toteuttaa

MAHDOLLISTAJAT

Luodaan hyväksyvää ilmapiiriä
Saatavilla olo

VASTAAJAT

Vastataan vain, jos lapsi kysyy
Lupa toteuttaa lapsilta

KIELTÄYTYJÄT

Ei ajankohtaista
Kuuluu perheelle

Kehotunnekasvatustietoisuuden ja toimintamallien sekä materiaalien lisääntyessä pyritään siihen, että kaikki varhaiskasvatuksessa työskentelevät olisivat aktiivisia kehotunnekasvattajia <3

Ammattikirjallisuus suosituksia & lähteet

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. (2008) *Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa*. WSOY.

Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (2016) *Keho on leikki*. Duodecim.

Seta ry. (n.d.) <https://seta.fi/tue/satukirja/>

Sippel, E. (2019). *Olen ainutkertainen: Lapsen seksuaaliterveydestä sarjakuvin*.

Väestöliitto.fi (n.d.)
<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/mita-on-kehotunnekasvatus/>

Kuvitus: Liisa Jokikuona